

Valintakoeuudistusta koskevat diskurssit
Helsingin Sanomissa 2017–2022
Anniina Ala-Prinkkilä

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2023
Opettajankoulutuslaitos
Ohjausalan koulutus
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Ala-Prinkkilä, Anniina. 2023. Valintakoeuudistusta koskevat diskurssit Helsingin Sanomissa 2017–2022. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjausalan koulutus. 75 sivua.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää niitä kielenkäytön tapoja eli diskursseja, joita esiintyy Helsingin Sanomien verkkojulkaisujen uutisartikkeleissa ja pääkirjoituksissa liittyen vuosina 2018–2020 toteutettuun korkeakoulujen valintakoeuudistukseen. Tutkielmassa on haluttu selvittää, millaisten diskurssien kautta valintakoeuudistusta on kuvattu Helsingin Sanomissa. Samalla on haluttu selvittää ketkä saavat äänen korkeakoulujen valintakoeuudistukseen liittyvässä mediakeskustelussa. Lisäksi on tutkittu, miten valintakoeuutisointi on muuttunut tutkimusaikavälillä 2017–2022.

Tutkimusaineisto kerättiin vuoden 2022 aikana Helsingin Sanomien nettilehden julkaisuarkistosta ja aineisto (N=42) koostui uutisartikkeleista (N=34) ja pääkirjoitusteksteistä (N=8) vuosilta 2017–2022. Aineisto analysoitiin diskurssianalyyttistä lähestymistapaa hyödyntäen.

Uutis- ja pääkirjoitusteksteistä löytyi kuusi koulutukselliseksi ongelmiksi kuvattua diskurssia liittyen valintakoeuudistukseen: Työläät pääsykokeet-, välivuosiongelma-, ylioppilassuma-, paheksutut valmennuskurssit-, pitkän matematiikan dominanssi-, ja lukiolaisten uupumus -diskurssit. Valintakoeuudistuksen uutisaineistossa äänen sai neljä ryhmää: poliitikot, tutkijat ja asiantuntijat, lukiolaiset sekä oppilaitosten henkilökunta. Uutisoinnin puhettavat valintakoeuudistuksen uhkakuvista ja eduista muuntuivat uudistuksen valmisteluvaiheesta uudistuksen käyttöönoton jälkeiseen aikaan ja diskurssit heijastelivat koulutuspolitiikan kentällä hallitsevaa uusliberalistista tehokkuus-tuottavuus -diskurssia.

Asiasanat: valintakoeuudistus, korkeakoulut, opiskelijavalinta, pääsykokeet, koulutuspolitiikka

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLLYSLUETTELO	3
1 JOHDANTO.....	5
2 SUOMALAISTEN KORKEAKOULUJEN UUDISTUSTEN TAUSTA- AJATUKSET JA DISKURSSIT	8
2.1 Suomalaisten korkeakoulureformien taustaoletukset ja ideologiat	8
2.2 Tehokkuus-tuottavuus -diskurssit suomalaisessa korkeakoulupolitiikkakeskustelussa.....	9
3 VALINTAKOEUUDISTUKSET SUOMESSA	12
3.1 Valintakoejärjestelmän historiaa Suomessa	13
3.2 Suomalaisten korkeakoulujen valintakoeuudistus 2018–2020.....	17
4 MEDIAN VALTA KOULUTUSPOLIITTISESSA KESKUSTELUSSA....	22
4.1 Uutiset yhteiskunnallisten asioiden näkökulmien tuottajina.....	22
4.2 Miten todellisuutta rakennetaan diskurssien avulla?.....	25
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	28
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
6.1 Tutkimuskonteksti.....	29
6.2 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu	29
6.3 Aineiston analyysi ja diskurssianalyttinen lähestymistapa	33
7 TULOKSET.....	37
7.1 Koulutukselliseksi ongelmiksi kuvatut asiat.....	37
7.1.1 Työläät pääsykokeet -diskurssi	39
7.1.2 Välivuosiongelma -diskurssi	40
7.1.3 Ylioppilassuma -diskurssi.....	41

7.1.4	Paheksutut valmennuskurssit -diskurssi.....	43
7.1.5	Pitkän matematiikan dominanssi -diskurssi.....	44
7.1.6	Lukiolaisten uupumus -diskurssi	46
7.2	Ketkä saavat äänensä kuuluviin koulutuspoliittisessa keskustelussa?	49
7.3	Valintakoeuudistuskeskustelun ajallinen muuttuminen.....	51
7.3.1	Valintakoeuudistuksen tulevaisuuden uhkakuvat ennen uudistusta	51
7.3.2	Alkuvaiheen arviointia ja opiskelijoiden hyöty	53
7.3.3	Valintakoeuudistuksen jälkeinen todistusvalintatyytymättömyys ja toteutuneet toiveet	54
8	POHDINTA.....	58
8.1	Johtopäätökset.....	58
8.2	Tutkimuksen arviointi, validiteetti ja eettisyys	61
8.3	Jatkotutkimusaiheet.....	63
	LÄHTEET	65
	AINEISTOVIITTEET.....	70

1 JOHDANTO

3.6.2022 Helsingin Sanomissa julkaistiin uutinen otsikolla:

”Opetusministeri Li Andersson: Valintakoeuudistus aiheuttanut paineita ja stressiä” (HS.fi 3.6.2022). Korkeakoulujen valintakokeet ovat puhututtaneet asiantuntijoita, päätöksentekijöitä ja mediaa jo pitkään. Esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa on jo vuonna 1991 kirjoitettu aiheesta; *”Moni on taas joutunut pettymään jäätyään vaille tavoittelemaansa opiskelupaikkaa. Takana on pääsykoekirjojen ankara pänttäys ja ehkä hyvinkin kalliit valmennuskurssit. Tulevien juristien valintakoe on pahimpia, mutta epäkohtia on kaikilla aloilla. Opiskelijavalintoja olisi syytä muuttaa”* (HS Pääkirjoitus 18.8.1991). Korkeakoulujen valintakokeet ovat koulutuspolitiikan keskeisiä puheenaiheita sekä jatkuvan muutoksen alla, ja siten merkityksellisiä yhteiskunnallisesti. Myös Suomen opinto-ohjaajat ry on antanut ajankohtaisen kirjallisen asiantuntijalausannon nettisivuillaan (<https://www.sopo.fi/koulutuspolitiikka/>) valtioneuvoston

koulutuspoliittiseksi selonteoksi liittyen valintakoeuudistukseen:

”Tällä hetkellä korkeakoulujen ja varsinkin yliopistojen opiskelijavalinta ohjaa merkittävästi opiskelijoiden lukioaikaisia valintoja. Kehitettäessä korkeakoulujen opiskelijavalintaa on lukio-opiskelijoiden lisäksi pidettävä huoli siitä, että ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertainen jatko-opinto-oikeus tulee huomioon otetuksi.”. Korkeakoulupoliittinen päätöksenteko ja -keskustelu liittyvät kiinteästi nuorten opiskeluhuvinvointiin, koulutukseen sijoittumiseen ja ovat usein perusteltuja taloudellisen tuottavuuden ja tehokkuuden näkökulmasta. Viimeisintä valintakoeuudistusta on perusteltu koulutus- ja talouspoliittisesta näkökulmasta muun muassa siten, että Suomen korkeakoulujärjestelmän ”kesto-ongelmana” on nähty opiskelijoiden hidas sijoittuminen jatko-opintoihin, pitkät opiskeluajat ja alhaiset tutkintojen läpäisyprosentit, jotka myöhentävät työelämään siirtymistä tutkinnon suorittamisen jälkeen (Vuorinen-Lampila 2020).

Kyseistä aihepiiriä ja valintakokeiden uudistuksia on käsitelty myös uutismediassa paljon, erityisesti viime aikoina, kun viimeisin korkeakoulujen

valintakoeuudistus tuli voimaan vuonna 2020. Ensimmäinen raportti viimeisimmän valintakoeuudistuksen seurauksista ilmestyi 2022 ja sen pohjalta keväällä 2022 alkoi myös ”Valtakunnallinen yliopistojen kehittämishanke 2022–2025”, jonka tarkoituksena on kehittää todistusvalintaa ja valintakoevalintoja vielä eteenpäin. Eri uutismedioissa keskustelu on käynyt uudistukseen liittyen vilkkaana, sillä valintakokeiden uudistustyö on valtakunnallisessa päätöksenteossa jatkuva prosessi ja liittyy laajasti työvoima- ja koulutusjärjestelmäpolitiikkaan (Lampinen 2003; Björn, Saarti & Pöllänen 2017)

Vuonna 2023 ilmestyi uusi valintakokeisiin liittyvän hankkeen ehdotusraportti valintakoeuudistuksen korjaamiselle, koska huolena olivat olleet muun muassa lukiolaisten kokema uupumus ja lukioaikaisten ainevalintojen rajaava mahdollisuus hakeutua kiinnostaville aloille. Esimerkiksi Helsingin Sanomat (HS.fi) on uutisoinut aiheesta 31.3.2023 otsikolla: *”Todistusvalinnat halutaan pistää uusiksi – Tavoite parantaa lukiolaisten jaksamista”*. Näin ollen valintakokeisiin liittyvät päätökset ja keskustelu ovat edelleenkin ajankohtaista ja muutoksessa, sekä kietoutuvat osaksi laajempaa opiskelijahyvinvointitematiikkaa. Opiskeluhyvinvointiin liittyen Salmela-Aro ja kumppanit (2022) ovat tutkineet lukiolaisten uupumusta korona-aikana ja erilaisten uudistusten keskellä, ja todenneet että huomiota tulisi kiinnittää erityisesti lukiolaisten voimavarojen tukemiseen, jotta identiteetin muodostaminen vahvistuisi ja oman elämän suunnan löytäminen mahdollistuisi paremmin. Erilaiset sekä ulkoa että itsestä tulevat vaatimukset heikentävät tutkimusten mukaan opiskelijoiden voimavaroja (Upadyaya & Salmela-Aro 2021) ja näiden vaatimusten olemassaoloon voi vaikuttaa vallitseva yhteiskunnallinen diskurssi hyvästä koulumenestyksestä ja sen merkityksestä korkeakouluopintoihin pääsyyn. Opintojen ohjaus ja henkilökohtainen tuki on nähty keskeisenä lukiolaisten voimavarojen edistäjänä ja uupumuksen ehkäisijänä lukiokontekstissa. Niiden avulla tulisi vähentää etenkin vaatimusten eetosta sekä lisätä tietoa identiteetistä, hyvinvoinnista ja stressistä, ja ymmärrystä siitä, miten lukiolainen voi vaikuttaa oman stressiinsä (Salmela-Aro & Hietajarvi 2020).

Tämän laadullisin menetelmin toteutetun pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia niitä kielenkäytön tapoja eli diskursseja, joita esiintyy valtakunnan suurimman uutismedian, Helsingin Sanomien, verkkojulkaisuissa liittyen vuosina 2018–2020 toteutettuun valintakoeuudistukseen. Tutkielmassa keskitytään tutkimaan vuosien 2017–2022 uutisten ja pääkirjoitusten valintakoeuudistusdiskursseja sisällöllisestä, edustuksellisesta ja ajallisesta näkökulmasta.

2 SUOMALAISTEN KORKEAKOULUJEN UUDISTUSTEN TAUSTA-AJATUKSET JA DISKURSSIT

Suomalaisten korkeakoulujen toiminta on valtakunnallisen korkeakoulupolitiikan kohde, ja korkeakouluihin on kohdistunut poliittisella tasolla suunniteltuja uudistuksia. Samalla korkeakoulut akateemisina yhteisöinä harjoittavat omaa päätöksentekovaltaansa, muun muassa opiskelijavalinnoissa, suoritusten arvioinneissa ja akateemisten arvojen myöntämisessä (Lampinen 2003, 22–25). Korkeakoulujen kehittymiseen vaikuttavat kuitenkin myös monet ulkoiset tekijät, kuten talouden suhdanteet, työmarkkinoiden muutokset ja erilaiset koulutukselliset arvostukset ja ideologiat (Lampinen 2003).

2.1 Suomalaisten korkeakoulureformien taustaoletukset ja ideologiat

Suomalaisia korkeakouluja on kehitetty tavoitteellisesti 1960-luvulta lähtien ja ajallisissa muutoksissa on nähtävissä erilaisia painopiste-eroja (Lampinen 2003). Korkeakouluilla tarkoitetaan yhtenäistä nimitystä yliopistoille ja ammattikorkeakouluille, joista molemmista saa korkeakoulututkintotasoisesta koulutuksen ja tutkinnon. 1960- ja 1970-luvuilla korkeakoulutus laajeni ja korkeakouluille määriteltiin valtiollisella tuella ja päätöksenteolla tietyt henkilöstö-, tila- ja määräraharesurssit. Samalla uudistuksen tavoitteena oli kuitenkin myös saada opiskelijapaikat jakautumaan tasaisesti yhteiskunnan sen hetkisiin tarpeisiin (Lampinen 2003, 25). 1980-luvulla haluttiin vahvistaa yliopistojen itsemääräämisvaltaa ja tiukasta valtiollisesta budjettiohjauksesta luovuttiin. 1990-luvulla suunta kuitenkin muuttui ja siirtyi korkeakoulujen tuloksellisuuden ohjaukseen, jonka taustalla oli New Public Management -ideologia painottaen julkishallinnon johtamista enemmän yritysmailman toimintamalleilla; muun muassa mittaamisella ja tehokkuustavoitteilla (Kauko

2011, 99). 1990-luvulla perustettiin myös ammattikorkeakoulujärjestelmä laajentamaan korkeakoulutuksen saatavuutta ja palvelemaan alueellisia tarpeita (Lampinen 2003).

Lampinen (2003) on tutkinut suomalaisen korkeakoulujärjestelmän uudistusten tavoitteita 1970-luvulta aina 2000-luvun alkuun. 1970-luvulla valmisteltu ja toteutettu tutkinnonuudistus pyrki muuttamaan kaikkien tutkinnonalojen tutkinnot nelivuotisiksi perustutkinnoiksi ja sitä seuraaviksi jatkotutkinnoiksi sekä luomaan yhtenäisen suorituspistejärjestelmän. Tämän uudistuksen taustalla oli tarve saada tutkinnot vastaamaan yhteiskunnallisia ja koulutuksellisia tavoitteita, lyhentää opintoaikoja, vähentää keskeyttämisä ja kehittää opintoja laadullisesti parantamaan opiskelijoiden ammatillisia ongelmanratkaisukykyjä. (Lampinen 2003, 37–40). Erityisesti lyhyempiä opiskeluaikoja perusteltiin muun muassa silloisen Presidentin työryhmän toimesta työvoiman nopeammalla saatavuudella, mikä edistäisi taloudellista tuottavuutta. Toinen iso korkeakoulujen uudistus oli tutkijakoulujen perustaminen 1995 ja tohtorikoulutettujen merkittävä lisääminen, ja sitä perusteltiin etenkin kansainvälisen kilpailukyvyn kirittäjänä ja kansallisen innovaatiojärjestelmän kehityksen näkökulmasta. Kolmas iso korkeakouluja koskeva uudistus oli avoimen yliopiston ja avoimen korkeakoulutuksen kehittäminen ja niiden väylä kohti varsinaisia korkeakouluopintoja. Tämän tavoitteen taustalla oli koulutuksen saavutettavuuden ja tasa-arvon lisääminen, mutta samalla myös työvoimapoliittiset tarpeet (Lampinen 2003, 58–61).

2.2 Tehokkuus-tuottavuus -diskurssit suomalaisessa korkeakoulupoliittikkakeskustelussa

Eskelinen, Jokinen & Rokkonen ovat teoksessaan *Tehostamisyhteiskunnan jäljet* (2023) esittäneet, että tehostaminen on aina sekä teknistä että poliittista, ja siihen liittyy valtaa ja arvostuksen hierarkioita; joitain yhteiskunnallisia toimintoja tai instituutioita ajatellaan voivan tehostaa enemmän kuin toisia. Erilainen tehostamisen normi valuu helposti koko elämän alueelle, ja siihen millainen tehokkaan yksilön toivotaan olevan ja toimivan uusliberaalissa yhteiskunnassa

(Eskelinen ym. 2023, 6). Uusliberalistinen tehokkuusajattelutapa on ollut vallalla 1990-luvulta lähtien ja kiihtynyt 2010-luvulta eteenpäin, ja se liittyy kiinteästi kapitalistiseen tuottavuuden eetokseen: sekä yhteiskunnan rakenteiden että yksilön tulee olla globaalissa yhteiskunnassa mahdollisimman tuottavia ja tehokkaita (taloudellista) arvoa tuottavasta näkökulmasta (Eskelinen ym. 2023, 7-9). Tehokkuudesta on siis muodostunut koko yhteiskuntaa ja siten koulutuspolitiikkaakin koskeva mentaliteetti, johon perustuen tehdään poliittisia päätöksiä, mikä heijastuu myös yhteiskunnalliseen keskusteluun ja uutisointiin. Yliopistolaitoksen vuoden 2010 yliopistouudistukseen liittyvää kehittämisretoriikkaa ovat tutkineet Björn, Saarti & Pöllänen (2017), ja heidän mukaansa uusliberalistinen talous- ja hallintonäkemys heijastui sitä koskevissa uutisissa ja strategioissa. Björn ja kumppanit (2017) ovat tutkimuksessaan todenneet, että tehokkuus näyttäytyi yliopistojen strategioissa hyöty- ja tuottavuuspuheena, ja että tämänhetkistä korkeakoulupoliittista puhetta määrittelee yhä enemmän elinkeinoelämä ja sen vaatimukset.

Kaiken yhteiskunnallisen toiminnan läpäisevä kilpailuajattelu etenkin julkisella sektorilla, ja teollisuusmaiden tehokkuus-talousajattelu on globaalissa yhteiskunnassa alkanut yleistyä 1970-luvulta lähtien ja hallinnut suomalaista politiikkaa 1990-luvun laman jälkeen (Yliaska 2017, 37-43). Erilaiset uusliberaalit tehostamistavoitteet alkoivat koskea myös koulutuksen kenttää ja erityisesti tämä on näkynyt muun muassa yliopistojen toiminnan muutoksessa valtion talousohjauksen toimesta, kun 1990-luvulta lähtien yliopistojen toimintaa alettiin mitata erilaisilla laatu- ja arviointijärjestelmillä (Björn, Saarti & Pöllänen 2017). Vuonna 2010 toteutettu uusi yliopistolaki synnytti yliopistosta ns. tuotantolaitoksen, jonka tuloksia haluttiin mitata numeerisesti ja sen tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman nopeasti uusia (huippu)osaajia työelämään ja tuottaa tutkimusta talouselämän tarpeisiin. Björnin ja kumppaneiden (2017) mukaan yliopistoille asetetut uudet tavoitteet tulivat suoraan yrityselämästä, vaikka yliopistokoulutuksen aiempi painopiste oli ollut vapaa tutkimus ja sivistys sekä autonomia. Uusi yliopistolaki herätti luonnollisesti keskustelua koulutuksen ja talouselämän kentällä sekä mediassa ja sen käyttöönottoon

liittyvissä yliopistojen strategioiden, yliopistolaisten ammattilehti Acatiimin ja Talouselämä-lehden teksteissä painottui Björnin ja kumppaneiden (2017) mukaan hyöty- ja tuottavuuspuhe, jonka näkemyksenä oli yliopiston tehtävä palvella elinkeinoelämää ja kansainvälistä kilpailukykyä. Esimerkiksi Tampereen teknillisen yliopiston strategiassa oli mainittu elinkeinoelämän tarpeisiin vastaamisesta näin: ”Koulutamme kansainvälisen tason osaajia, joilla on kyky luoda ja viedä uutta tietoa teollisuuden ja yhteiskunnan hyödynnettäväksi. Osallistumme aktiivisesti uuden liiketoiminnan, yritysten ja työpaikkojen luomiseen tutkimuksemme ympärille” (Björn 2017, 151). Korkeakoulujen toiminnasta puhuttaessa tehokkuuden eetos siis korostuu, ja Björnin ja kumppaneiden (2017, 154) tutkimuksessa Tampereen teknillisen yliopiston ja ammattikorkeakoulujen kannanotto yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen duaalimallista painottaa hyötynä etenkin resurssien tehokasta käyttöä, mutta myös opiskeluajan lyhentymistä. Näin ollen voidaan ajatella, että korkeakoulujen tehokkuuden eetoksessa etenkin lyhentyneet opiskeluajat nähdään keskeisenä kansantaloudellisen tehokkuuden edistäjänä.

Björn ja kumppanit (2017) ovat yliopistolakiin kohdistuneessa retoriikkatutkimuksessaan todenneet, että elinkeinoelämän kannanotot ovat painottaneet korkeakoulukeskustelussa etenkin nopeaa valmistumista, ammatillisuutta ja täsmätutkintoja, ja että elinkeinoelämän puhe läpäisee yhdenmukaisena koko yliopistokentän aina strategioista kannanottoihin. Samalla kun yliopistokentän oma puhe heijasteli elinkeinoelämän tehokkuus-tuottavuus-ajattelua, myös Opetus- ja kulttuuriministeriön määrittelemissä yliopistojen tavoitteissa heijastui mitattava hyöty ja kansainvälinen kilpailukyky, jotka taas kuvaavat samaa talouselämälähtöistä diskurssia (Björn ym. 2017, 152–158). Tällä tavoin painottunut yhteinen puhetapa uutisissa, kannanotoissa, kirjoitetuissa strategioissa luo kielen avulla todellisuutta ja suuntaa ajattelun tapaa, tuottaen itsestäänselvytenä pidettäviä asioita ja näkökulmia (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016).

3 VALINTAKOEUUDISTUKSET SUOMESSA

Valintakoeuudistus tarkoittaa tässä tutkimuksessa Suomessa tehtyä muutosta korkeakoulujen opiskelijavalintamenettelyissä. Valintakoeuudistuksen synonyymina on usein käytetty myös pääsykoeuudistusta, mutta käytän tämän tutkimuksen pääkäsitteenä valintakoeuudistusta kuvaamaan Suomessa 2018–2020 toteutettua korkeakoulujen valintakoejärjestelmään tehtyjä muutoksia yliopistoissa sekä ammattikorkeakouluissa. Valintakoeuudistus on laaja aihe, mikä on herättänyt paljon keskustelua ja uutisointia mediassa.

Viimeisin valintakoeuudistus tuli kokonaisuudessaan voimaan vuonna 2020, ja sen myötä korkeakoulut siirtyivät painottamaan todistusvalintaa ja kevensivät pääsykokeita. Helsingin Sanomat on levikiltään Suomen suurin sanomalehti, ja se on uutisoinut valintakoeuudistuksesta useita kertoja.

Helsingin Sanomat on uutisoinut valintakoeuudistuksesta sen valmisteluvaiheessa, valintakoeuudistuksen käyttöönoton yhteydessä, käyttöönoton jälkeen, sekä siitä, miten uusi valintakoe on vaikuttanut hakijamääriin ja opiskelijavalintoihin eri korkeakouluissa. Lehti on myös julkaissut useita mielipidekirjoituksia ja asiantuntijakommentteja, joissa on käsitelty uudistuksen tavoitteita, vaikutuksia ja sen onnistumista.

3.1 Valintakoejärjestelmän historiaa Suomessa

Valintakokeiden päätavoitteena on ollut saada korkeakoulujen eri koulutusohjelmiin motivoituneita, sitoutuneita ja alalle soveltuvia opiskelijoita (mm. Mankki & Rähä 2020; Ahola 2004; Vuorinen-Lampila 2020). Toisaalta valintakokeiden taustalla ovat olleet yliopistojen opetukselleen asettamat tavoitteet, joiden tarkoituksena on tuottaa kriittisen ja tieteellisen ajattelun osaajia (mm. Sajavaara 2002; Utriainen, Kallio & Tynjälä 2012). Lisäksi opiskelijavalintoihin ovat vaikuttaneet kulloinkin vallalla olevat koulutuspoliittiset tavoitteet (mm. korkeakoulutettujen määrä, opiskeluaikojen lyhentäminen ja opiskelijavalintojen sujuvoittaminen) ja talous- ja korkeakoulupoliittiset ideologiat (OKM 2022; Vuorinen-Lampila 2020; Björn ym. 2023; Lampinen 2003). Jokainen yliopisto ja laitos on aiempina vuosina saanut myös suunnitella ja toteuttaa omat valintakokeensa omien kriteeriensä mukaisesti (esim. Häkkinen 2004), mutta erilaisia yhdenmukaistuksia samojen alojen valintakokeisiin on kuitenkin vuosien saatossa tehty. Yksi näistä on vuonna 2007 käyttöön otettu yliopistollisten kasvatustieteiden yhteinen VAKAVA-koe, jonka tavoitteena oli yhtenäistää alojen esivalintakoe ja helpottaa ylioppilaiden hakeutumista kasvatustieteiden korkeakouluopintoihin. Opiskelijavalintojen yleisimpiä kiistakysymyksiä on ollut se, että korreloivatko valintamenetelmät opintomenestyksen kanssa ja erilaisia selvityksiä ja uudistustyötä opiskelijavalintoihin liittyen on tehty opetusministeriössä pitkään (Ahola 2004). Aiempi tutkimus valintakokeista on keskittynyt pitkälti ylioppilaisiin ja heidän yliopisto-opintoihinsa pyrkimiseen sekä yliopistojen pääsykokeisiin (Kivinen & Nurmi 2014; Ahola 2004; Vuorinen-Lampila 2020).

Suomessa yliopistot valtiollistettiin 1960–1980-lukujen aikana ja ohjausvalta yliopistopolitiikan ympärille keskittyi opetusministeriölle (Kallunki, Koriseva & Saarela 2015). Aikoinaan korkeakoulut eivät ylioppilaiden määrän lisääntyessä pystyneet vastaanottamaan vapaalla sisäänpääsillä kaikkia halukkaita vastavalmistuneita ylioppilaita haluamilleen aloille ja siksi Suomessa on 1960-luvulle tultaessa otettu käyttöön valintakokeet (Ahola 2003). Tärkeinä valtiollisina ohjaustyökaluina toimivat erilaiset ”korkeakoululaitoksen

kehittämissuunnitelmat” sekä tuloksellisuuden mittarit (Kallunki ym. 2015). Koulutuksen kehittämissuunnitelmista vuosilta 1987–2016 Kallunki ym. (2015) ovat tutkineet yliopistopolitiikan päämääriä, tavoitteita ja perusteluja, ja heidän mukaansa yhteiskunnallinen ympäristö (talouspolitiikka, työvoimapolitiikka, koulutusjärjestelmäpolitiikka, kansainvälisyys) perustelee laajimmin yliopistoja koskevia toimenpiteitä ja tehokkuus on yksi keskuskategoriassa määrittelemässä asiakirjojen yleisiä päämääriä. Tehokkuus-päämäärän alle Kallunki ja kumppanit (2015) ovat maininneet kuuluvan opintoaikojen lyhentämisen ja läpäisyn tehostamisen sekä opiskelijoiden nopean siirtymisen toiselta asteelta yliopistoihin. 2000-luvulle tultaessa kehittämissuunnitelmissa tehokkuuspäämäärä on yhdistävä kategoriassa työvoima ja- koulutusjärjestelmäpolitiikalle. Vuosien 2007–2012 sekä 2011–2016 koulutuksen kehittämissuunnitelmassa koulutuksen kaikinpuolisen tehostamisen perustelu on työelämään siirtymisen nopeuttaminen. Tehokkuudella perustellaan myös korkeakoulujen opiskelijavalintojen tehostamista: ”2000-luvun puolivälin jälkeen työvoimapolitiikka syrjäyttää tehokkuuden opintoaikojen lyhentämisen perusteluna. Vielä vuonna 2003 valmistumisen nopeuttamista perustellaan tehokkuudella, mutta vuoden 2007 kehittämissuunnitelmassa perusteeksi esitetäänkin osaavan työvoiman saatavuus. Opintoaikojen lyhentäminen kytkettiin nyt ensimmäisen kerran nimenomaan työvoimapolitiikkaan. Nykyisin työvoimapolitiittinen argumentointi julkisessa opintoaikojen lyhentämispuheessa vaikuttaa selviöltä, eikä sitä juuri kyseenalaisteta.” (Kallunki ym. 2015)

Korkeakoulujen valintakokeita on vuosien aikana uudistettu muun muassa kehittämällä korkeakoulujen valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä, kaksivaiheinen tutkintojärjestelmä, mahdollistamalla avoimen väylän reitin korkeakouluopintoihin ja perustamalla ensikertalaiskiintiöt (Ahola 2003; Muhonen & Ursin 2020)

Vuonna 2003 Opetusministeriön selvitysmiehen väliraportissa listataan erilaisia ”koulutukseen hakeutumisen ongelmia” (Ahola 2003). Yhtenä keskeisenä mainitaan ”ylioppilassuma” tarkoittaen sitä, että noin puolet ylioppilaksi valmistuneista ei päässyt tai mennyt suoraan jatko-

opiskelupaikkaan valmistumisensa jälkeen ja suma kertyy, kun vastavalmistuneiden kanssa on samaan aikaan pyrkimässä jo aiemmin valmistuneet ja hakeneet. Samaten ”ylioppilassumaa” ylläpitää raportin mukaan ”väärin virittyneet koulutuspreferenssit” tarkoittaen koulutusalojen kysynnän ja tarjonnan epätasapainoa. Kolmantena ongelmana mainitaan puhekielisesti ilmaistuna ”parjatut välivuodet”, joiden taustalla opiskelijoiden syyt vaihtelevat sopivan alan mietintätauosta, työkokemuksen kartuttamiseen sekä siihen, että haluttuun koulutukseen ei ole päästy ja valintakokeisiin valmistaudutaan. Näitä kaikkia raportissa mainittuja ”ongelmia” yhdistää tausta-ajatus siitä, että on ongelmallista, ettei korkeakouluopintoja päästä aloittamaan välittömästi toisen asteen koulutuksen jälkeen. Se, miksi tämän katsotaan olevan ongelma, mainitaan liittyvän vallalla olevan valtion ja hallituksen näkökulmiin talous- ja työllisyyspolitiikasta, jonka tarkoituksena on saada nuoret ”viiveettä oikeisiin koulutusuomiinsa” ja mahdollisimman sujuvasti työmarkkinoille. Raportissa mainitaan, että edellä mainittuja ongelmia on mahdollista ratkoa vain osittain valintakokeiden uudistamisella (Ahola 2003), mutta ratkaisuksi ehdotetaan valintakokeiden keventämistä ja koulutusalojen valintayhteistyön lisäämistä, ensimmäistä koulutuspaikkaa hakevien aseman parantamista esimerkiksi lisäpisteityksellä (ensikertalaisikiintiöitä ei vielä suositeltu) sekä sähköisen valtakunnallisen yhteishakujärjestelmän kehittäminen.

Viimeisimpänä on tutkittu ammattikorkeakoulujen digitaalisen valintakokeen käyttöönottoa (Vierula, Karihtala, Haavisto & Talman 2021) sekä viimeisimmän valtakunnallisen valintakoeuudistuksen tuloksia (Karhunen, Pekkarinen, Suhonen & Virkola 2021). 3.6.2022 julkaistiin Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen opiskelijavalintauudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportti (Karhunen ym. 2022), jossa tutkittiin vuosina 2018–2020 toteutettua korkeakoulujen valintakokeiden uudistusta kohti vahvempaa todistusvalintaa. Karhunen ym. (2022) ovatkin todenneet loppuraportissa, että opiskelijavalinnalle on asetettu monia, ja osin ristiriitaisiakin tavoitteita. Samalla kun sen tulisi johtaa ”tehokkaaseen opiskelupaikkojen jakaumaan, jossa sekä

opiskelijat ja korkeakoulut ovat tyytyväisiä, tulisi sen toteuttaa yleisimpiäkin tavoitteita, jotka liittyvät yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen ja kansantaloudelliseen tehokkuuteen.” Opiskelijavalintoihin liittyy siis erilaisia ideologioita ja tavoitteita, ja valintakoeuudistus herättikin niiden tiimoilta paljon keskustelua mediassa.

Opiskelijavalinnat liittyvät siis keskeisesti suomalaiseen koulutuspolitiikkaan sekä tavoitteeseen saada koulutettua työvoimaa työmarkkinoille ja tehostaa mm. kansantalouden tuottavuutta. Siksi valintakokeitakin on uudistettu Suomessa tiuhaan. Opiskelijavalintamenettelyjä on tutkittu erilaisissa Opetusministeriön tuottamissa selvityksissä (mm. Ahola 2003; Ahola 2004; OKM 2002; OKM 2003; OKM 2016).

Aiemmassa tutkimuksessa erilaisia opetussuunnitelmia ja korkeakoulutuksen kehittämissuunnitelmia on tutkittu sisällönanalyttisesti ja diskurssianalyttisesti (Kallunki ym 2015; Vuorinen-Lampila 2020), mutta varsinaisesti opiskelijavalintojen uutisointiin keskittyvää diskurssitutkimusta ei ole aiemmin tehty.

Kun opiskelijavalintoja on tutkittu, arvioinnin kohteena ovat olleet muun muassa opintojen aloitusikä (Ahola 2004), opiskelijavalintojen ensikertalaiskiintiöiden poliittinen oikeutus ja kritiikki (Haltia, Isopahkala-Boret & Peura 2013), opettajankoulutuksen opiskelijavalintojenuudistamisen tausta-
agendat ja sivuvaikutukset (Mankki & Rähä 2020). Haltian ja kumppaneiden (2013) tutkimusaineistona oli ensikertalaiskiintiöiden lakiesitykset ja lausunnot, ja niissä uudistusta oli perusteltu moraalisella oikeutuksella, jonka perusteella ”aidosti uudet opiskelijat” ansaitsevat kiintiöt korkeakouluvalinnassa ei-ensikertalaisten yli. Aineistossa mainittiin muun muassa Turun yliopiston lausunto: ”on sekä hakijan, yliopiston että yhteiskunnan etu, että nuoret löytävät mahdollisimman nopeasti heille sopivan opiskelupaikan”, mikä kuvasi myös yhteiskunnallista moraalista oikeutusta ensikertalaiskiintiöille. Samassa aineistossa tuotiin esille myös lainsäätäjien ensikertalaiskiintiöitä koskevaa kritiikkiä siitä näkökulmasta, että hankaloittaako mahdollinen ensikertalaisuuden menettämisen pelko hakijoiden paikan

vastaanottamista ja siten myöhäistää korkeakouluopintojen aloittamista. Tähän liittyen kritiikkinä esiintyi myös ”huoli alanvaihtajien oikeuksista ja nuorten mahdollisuuksista tehdä virhe- ja uudelleenvalintoja”. Mankin ja Rähän (2020) tutkimuksessa tutkittiin opettajankoulutuksen valintoja käsitelleistä tutkimuksista ja raporteista sekä korkeakoulutukseen valikoitumista käsitelleistä työryhmien selvityksistä luokanopettajakoulutuksessa toteutettuja valintakoemuutoksia koulutuksen sisäisten tarpeiden ja ulkoisen ohjauksen näkökulmasta. He löysivät aineistostaan nuorentamis- ja tehostamispyrkimykset, joiden tavoitteena oli saada vähennettyä väli vuosia ja saada nuorempia opiskelijoita suoraan korkeakouluopintoihin. Näillä pyrkimyksillä pyrittiin perustelemaan uudistuksien tavoitteita.

Korkeakoulujen valintakoejärjestelmä on kohdannut aiemmin kritiikkiä etenkin siitä näkökulmasta, että lukiolaisille pääsykokeisiin valmentautuminen heti ylioppilaskirjoitusten jälkeen on raskasta ja hidastaa korkeakouluopintojen aloittamista (Haltia ym. 2013). Toisaalta taas viimeisin valintakoeuudistuksen todistusvalintapainotteisuus on omalta osaltaan saanut kritiikkiä siitä, että todistusvalintapisteissä ovat painottuneet tietyt eniten kurseja sisältävät lukioaineet, jolloin se on kapeuttanut yleissivistävien lukio-opintojen ainevalintoja sekä aiheuttanut suorituspaineita lukiolaisille ylioppilaskirjoituksiin (Muhonen & Ursin 2020).

3.2 Suomalaisen korkeakoulujen valintakoeuudistus 2018–2020

Korkeakoulujen viimeisin valintakoeuudistus toteutettiin Suomessa asteittain vuosina 2018–2020. Muutos alkoi ammattikorkeakouluista vuonna 2018 ja tuli voimaan kokonaisuudessaan yliopistoissa vuonna 2020, jolloin todistusvalinnoista tuli merkittävin väylä korkeakouluopintoihin varsinaisten valintakokeiden sijaan. Vuonna 2020 yli puolet hakijoista otettiin sisään todistusvalinnalla, jolloin painoarvoa ylioppilaskokeiden ja ammattikoulun päättötodistuksen arvosanoille lisättiin ja valintakokeita kevennettiin. (OKM.fi & VATT muistiot 67)

Uudistuksen taustalla on ollut muun muassa tarve nuorten väli vuosien vähentymisestä ja nuorten nopeammasta valmistumisesta työelämään. (ks. esim. <https://okm.fi/usein-kysyttya-korkeakouluvalinnat>).

Opetus- ja kulttuuriministeriö perusti 4.5.2016 työryhmän, jonka tehtävänä oli pohtia, kuinka etenkin ylioppilastutkintoa mutta myös toisen asteen tutkintoja voitaisiin hyödyntää nykyistä paremmin korkeakouluvalinnoissa. Tämän uudistuksen taustalla oli sen hetkisen hallituksen kärkihanke: - ”Nopeutetaan siirtymistä työelämään”. Hankkeen keskeisiä tavoitteita oli saada opiskelijat nopeammin toiselta asteelta korkeakouluun. Tavoitteen toteuttamiseksi korkeakoulujen tuli ”uudistaa valintakoemenettelyjään tarpeettomien väli vuosien vähentämiseksi ja korkeakouluopintojen aloituksen aikaistamiseksi”. Uudistuksen yhtenä tavoitteena oli myös vähentää valmennuskursseille osallistumisen tarvetta. (OKM 2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on avannut nettisivuillaan (OKM 2022 <https://okm.fi/usein-kysyttya-korkeakouluvalinnat>) uudistuksen taustaa ja luetellut 10 päätekijää, miksi korkeakoulujen valintakoeuudistus päätettiin toteuttaa:

- 1. Uusista ylioppilaista 75% hakijoista vain kolmasosa jatkaa opiskelua välittömästi 2. asteen opintojen jälkeen*
- 2. Jatko-opintojen ulkopuolelle jääneiden ylioppilaiden määrä on kasvanut 10 vuodessa 10%*
- 3. Suomessa aloitetaan melko myöhään korkeakouluopinnot (24-vuotiaana)*
- 4. Ei-toivotut väli vuodet eivät ole kenenkään etu*
- 5. Opiskelijavalinta Suomessa on kansainvälisesti katsottuna raskas*
- 6. Nuoria lähtee ulkomaille opiskelemaan helpomman opiskelupaikan perässä*
- 7. Korkeakouluille tulee paljon kustannuksia valintakokeiden järjestämisestä*
- 8. Ylioppilastutkinto mittaa lukiolaisten osaamista kansallisella tasolla yhdenmukaisesti*
- 9. Lukion viimeinen vuosi on kohtuuttoman raskas päällekkäisten ylioppilaskokeiden ja pääsykokeisiin valmistautumisen takia*
- 10. Myös ammatillisen tutkinnon suorittaneilla tulisi olla sujuva väylä jatko-opintoihin (alle puolet AMK-opiskelijoista tulee ammatillisista opinnoista)*

Valintakoeuudistuksella lähdettiin siis korjaamaan edellä lueteltuja koulutukselliseksi epäkohdiksi nähtyjä asioita. Tämänkin uudistuksen jälkeen on jo esitetty erilaisia korjausehdotuksia muun muassa seuraaviin asioihin: Reaaliaineiden pisteytys perustuu näkemykseen siitä, mitkä lukioaineet antavat hakijalle haetun alan kannalta keskeistä osaamista ja reaaliaineiden pisteytystä on tasattu siten, että lukiolainen voisi valita kirjoitettaviksi aineiksi häntä eniten kiinnostavat aineet sen sijaan, että valitsisi eniten pisteitä tuottavat aineet. (Opiskelijavalintojen kehittäminen, Powerpoint-esitys 4.4.2023, <https://blogs.helsinki.fi/valintahanke/materiaalipankki/>).

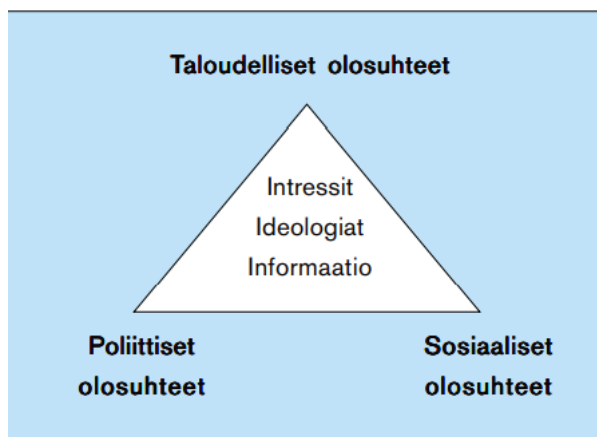
Valintakoeuudistus otettiin voimaan kahdessa vaiheessa, joista ensimmäisessä vaiheessa vuosina 2017–2019 kevennettiin valintakokeita siten, että niihin valmistautuminen ei enää vaatinut pitkää ennakkovalmentautumista tai isoa luku-urakkaa. Uudistuksen toisessa vaiheessa todistusvalintakiintiötä sekä avoimen väylän kiintiötä kasvatettiin yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Uudistuksen toisessa vaiheessa vuonna 2020 myös iso osa pääsykokeista sähköistettiin ja ammattikorkeakouluissa otettiin käyttöön yhteinen sähköinen valintakoe. Vuonna 2020 todistusvalintakiintiötä kasvatettiin merkittävästi, kasvattamalla todistusvalinnalla sisään otettavien opiskelijoiden lukumäärää yli puoleen kaikista sisään otettavista. Yliopistoissa todistusvalinta tarkoittaa ylioppilastodistuksen arvosanojen perusteella tehtyä opiskeluvalintaa ja ammattikorkeakouluissa niiden vaihtoehtona valintakriteereinä käytetään lisäksi ammatillisen perustutkinnon arvosanoja. Todistusvalintakäytännöt ovat vaihdelleet alojen mukaan, eikä soveltuvuuskokeista ole myöskään osasta aloilla luovuttu. (mm. OKM 2016; OKM 2022)

Björn, Pöllänen & Saarti (2023) ovat tutkineet 2020-luvun tehokkuuden eetosta yliopistojen rekrytoinneissa. Heidän mukaansa yliopiston tavoite on siirtynyt 2000-luvulla sivistysyliopiston ajatuksesta kohti innovaatioyliopiston tavoitetta, jolloin sivistystä ei nähdä enää itseisarvona, vaan kaikesta tutkimuksesta tulisi olla mittavaa hyötyä. Opetusministeriön taloudellinen ohjaus myös suuntaa tavoitteellisesti yliopistoja tiettyyn suuntaan ja nykyinen

taloudellisen ohjauksen malli noudattelee kansainvälisen talousjärjestö OECD:n tavoitetta korkeakoulutuksen ja talouselämän tiiviimmistä suhteesta (Björn ym. 2023, 136). Kyseinen rahoitusmalli määrittelee myös pitkälti sen, mitä yliopistoissa pidetään tehokkaana ja tuottavana (Björn 2023, 150) ja tämän voidaan ajatella valuvan myös yliopistojen opiskelijavalintojen tavoitteisiin, ja lopulta siihen, millainen on ideaaliopiskelija ja tuottava yhteiskunnan jäsen. Opetus- ja kulttuuriministeriön luettelemat valintakoeuudistukseen liittyvät 10 korkeakoulutusvalintojen ongelmakohtaa heijastelevat näkemystä siitä, millainen on tehokas ja tuloksellinen opiskelija ("välivuositon" ja menestynyt lukio-opinnoissa), ja sitä, miten opiskelijat valitaan tehokkaasti korkeakoulutukseen ja sitä kautta työelämän palvelukseen.

Lampinen (2003) on esitellyt tutkimuksessaan koulutuspolitiikan voimakentän mallin (ks. kuvio 1), jossa taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset olosuhteet vaikuttavat korkeakoulutukseen, mutta sen määrittävinä tekijöinä ovat etenkin intressit, ideologiat ja informaatio.

Kuvio 1. Koulutuspolitiikan voimakentän malli

(Lampinen 2003, 16)

Lampisen (2003, 16) mukaan eri suuntiin menevien ideologioiden, intressien ja informaation tulkintojen välillä käydään neuvottelua, kun luodaan korkeakoulupoliittisia päätöksiä ja muutoksia, ja tämän keskustelukentän sen hetkisestä asetelmasta riippuu, miten korkeakoulupolitiikka minäkin aikakautena muodostuu. Näin ollen voidaan päätellä, että myös

mediakeskustelulla on merkittävä valta siihen, mitkä asiat nähdään koulutuksellisesti tavoittelemisen arvoisina ja tärkeinä, ja millaisia erilaisia koulutuspoliittisia ongelmia luodaan ja millaisia ratkaisuja niille rakennetaan.

4 MEDIAN VALTA KOULUTUSPOLIITTISESSA KESKUSTELUSSA

4.1 Uutiset yhteiskunnallisten asioiden näkökulmien tuottajina

Medialla on keskeinen rooli tiedonvälittäjänä, mutta medialla on myös merkittävä valta yhteiskunnallisessa keskustelussa siihen, mitkä asiat ja ilmiöt nostetaan keskusteluun, millä tavalla ja miten paljon niistä ylipäätään puhutaan (van Dijk 2005; Mäkilä 2008). Mäkilän (2008, 18) mukaan medialla on erityinen valta etenkin siihen, miten asioita tulkitaan, sillä uutistoimitus valitsee aiheen ja näkökulman sekä aiheen käsittelytavan, tarjoten lukijoille aiheeseen liittyvät tulokset ja johtopäätökset. Mäkilä (2008, 18) onkin esittänyt Ball-Rokeachin & Defleurin (1976) riippuvuusteoriaa mukailleen, että mitä vähemmän lukijayleisöllä on käsiteltävästä ilmiöstä kokemuspohjaa tai tietoa muualta kuin medialähteistä, sitä enemmän media pystyy rakentamaan ilmiöön liittyviä merkityksiä uutistekstien avulla. Valitsin Helsingin Sanomat aineistolähteekseni etenkin siitä syystä, että lehden levikki on Suomen laajin (mm. MediaAuditFinland 2019), joten se saavuttaa uutisoinnillaan ison määrän yleisöä ja pystyy sen vuoksi vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen yhteiskunnallisiin asioihin liittyen.

Mediatutkimuksen kentällä puhutaan tällä hetkellä yhteiskunnan medioitumisesta, mikä kuvastaa medioiden lisääntyntä vaikutusta ja merkitystä yhteiskunnassa sekä vuorovaikutusta yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa (Hakala, Herkman & Kantola 2012; Kunelius, Noppari & Reunanen 2009). Mediassa esitetään tiivistetysti ajankohtaisiin asioihin liittyviä totuuksia, jotka määrittävät, millaisena asioita tarkastellaan, kenen etuja pidetään tärkeinä ja arvioidaanko hanketta yleisesti järkeväksi (Kunelius ym. 2009). Yksi merkittävimmistä diskurssien ja valtanäkemyksien yhteiskunta- ja kulttuurintutkijoista on Michael Foucault (1980), ja seuraavaksi tarkastelen

median valtaa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja näkökulmien muodostajana hänen valtanäkemyksiinsä perustuen.

Foucault (1980) on kuvannut valtaa toimintana ja suhteena, mikä tarkoittaa sitä, että valtasuhteita muodostetaan vuorovaikutuksessa ja erilaisissa käytännöissä, joissa ihmiset ovat suhteissa keskenään. Michel Foucault'n ajattelumalli median vallasta perustuu hänen laajempaan valtateorian käsitteistöön. Foucault'n (1980) mukaan valta ei ole yksilöiden tai ryhmien hallussa, vaan se on hajautunut sosiaalisiin suhteisiin ja käytäntöihin. Hän katsoo, että valta ei ole pelkästään rajoittavaa tai pakottavaa, vaan se myös luo mahdollisuuksia ja vaikuttaa siihen, miten ihmiset ajattelevat, käyttäytyvät ja puhuvat. Foucault'n (1980) mukaan media on yksi tärkeimmistä vallankäytön välineistä modernissa yhteiskunnassa. Hän katsoo, että media on valtaa tuottava instituutio, mikä pystyy vaikuttamaan siihen, miten ihmiset ajattelevat ja käyttäytyvät. Media määrittelee sen, mikä on relevanttia ja tärkeää, joka puolestaan vaikuttaa siihen, miten ihmiset suhtautuvat eri asioihin ja ilmiöihin. Foucault'n (1980) mukaan valta on jatkuvassa liikkeessä ja toimii eri tasoilla samanaikaisesti. Hän on tarkastellut median vallankäyttöä muodostuvan kolmesta eri näkökulmasta:

1. Representaatio: Media valitsee ja esittää tiettyjä aiheita ja näkökulmia toisten kustannuksella. Tällä tavalla media vaikuttaa siihen, miten ihmiset hahmottavat todellisuutta ja mitä he pitävät tärkeänä.
2. Dispositiivinen valta: Media rakentaa tietynlaisia normeja, asenteita ja käytäntöjä, jotka vaikuttavat siihen, miten ihmiset käyttäytyvät ja toimivat. Esimerkiksi erilaiset reality-ohjelmat voivat vaikuttaa siihen, millaisia käyttäytymismalleja pidetään hyväksyttävänä. Etenkin erilaiset diskurssit, joiden kautta asioista kerrotaan ja niitä kuvataan, pystyvät vaikuttamaan tiettyjen asioiden paheksuntaan tai hyväksyntään.
3. Itsevalvonta: Media vaikuttaa siihen, miten ihmiset valvovat itseään ja toisiaan. Esimerkiksi some-alustat, joissa käyttäjät julkaisevat itse tietojaan, voivat vaikuttaa siihen, että ihmiset tarkkailevat ja valvovat toisiaan ja arvioivat toimintaansa suhteessa muihin.

Tässä tutkimuksessa median valtaa on tarkasteltu etenkin representaation ja dispositiivisen vallan näkökulmasta valintakoeuudistuskeskustelussa tutkimalla millaista kuvaa valintakoeuudistuksesta luodaan uutistekstien avulla ja keiden ääni tulee teksteissä kuuluviin.

Foucault'n (1980) mukaan media on siis tärkeä vallankäytön väline, mikä vaikuttaa siihen, miten ihmiset ajattelevat, käyttäytyvät ja toimivat. Hänen ajattelumallinsa auttaa ymmärtämään sitä, miten media vaikuttaa yhteiskuntaan ja miten valta toimii modernissa yhteiskunnassa.

Foucault (1980) korostaa, että valta ei ole pelkästään hallitsevan ryhmän käsissä, vaan se on hajautunut eri yhteiskunnan osiin ja suhteisiin. Media on yksi näistä valtasuhteista, mikä vaikuttaa siihen, miten ihmiset ajattelevat, tuntevat ja käyttäytyvät. Tämä valta ei välttämättä ole selkeästi näkyvää tai tunnistettavissa, vaan se toimii usein huomaamatta ja piilossa.

Foucault'n (1980) mukaan media käyttää valtaa eri tavoin. Se voi esimerkiksi vaikuttaa siihen, mitä asioita käsitellään uutisissa ja millä tavalla ne esitetään. Tämä vaikuttaa siihen, miten yleisö ymmärtää maailmaa ja sen tapahtumia. Media voi myös vaikuttaa yleisön arvoihin ja asenteisiin sekä määrittää, mikä on hyväksyttävää tai tuomittavaa käytöstä. Myös muun muassa Eskelisen (2017,18) mukaan tavoilla kuvata maailmaa on ns. *performatiivinen valta*, mikä tarkoittaa sitä, että tietyt hallitsevat näkökulmat tuottavat käytäntöjä ja toimintatapoja, jolloin todellisuus alkaa myös toimia hallitsevan kuvauksen mukaan, eikä jonkun ilmiön kuvaus pelkästään heijastele todellisuutta.

Foucault korostaa myös, että media ei ole yksin vallassa, vaan se on osa laajempaa valtajärjestelmää, jossa eri voimat kamppailevat vallasta. Tämä tarkoittaa sitä, että media voi myös olla haavoittuvainen ja altis painostukselle tai manipulaatiolle muilta valtasuhteilta, kuten poliittisilta tai taloudellisilta voimilta. (Focault 1980)

Medialla onkin tärkeä osansa yhteiskunnan valta-asemien verkostoissa ja se vaikuttaa yhteiskunnallisten toimijoiden välisiin suhteisiin, mutta se ei ole ainoa tekijä (Kunelius, Noppari & Reunanen 2009). Väliiverrosen (2012, 96–97) mukaan mediaa käyttävät vallan resurssina yhteiskunnalliset instituutiot siitä

syystä, että medially on valtaa määrittellä asioiden merkityksiä ja näkyvyyttä, ja median avulla voidaan edistää mm. omia poliittisia päämääriä. Perinteinen uutismedia on edelleen merkittävässä roolissa etenkin poliittisten uudistusten ja päätösten tiedottamisessa (Väliaverronen 2012). Poliittisilla toimijoilla on omat tiedotus- ja mediasuhteista vastaavat tiiminsä, joiden kautta tiettyä viestiä välitetään eteenpäin medialle (Kunelius, Noppari & Reunanen 2009), ja tutkimusten mukaan medially on taipumus nojautua enemmän yhteiskunnan eliitteihin ja valtaa käyttävien instituutioiden viesteihin kuin pyrkiä haastamaan niitä (Väliaverronen 2012, 98–99).

4.2 Miten todellisuutta rakennetaan diskurssien avulla?

Kirjoitettu kieli ja diskurssit ovat tärkeitä tapoja rakentaa todellisuutta, koska ne mahdollistavat ilmiöiden, ajatusten ja kokemusten välittämisen ja jakamisen toisille ihmisille. (Jokinen ym. 2016; Väliaverronen 2012; Kunelius ym. 2009)

Kirjoitetun kielen avulla voidaan myös rakentaa kuvaa siitä, millainen maailma on ja millainen sen pitäisi olla (mm. Foucault 1980). Kirjoitetut uutistekstit voivat kuvata todellisuutta eri tavoin riippuen kirjoittajan ja yhteiskunnan (lehden tai toimituksen) taustaoletuksista, ideologioista, tavoitteista ja perspektiivistä (Väliaverronen 2012). Esimerkiksi uutisartikkeli voi kuvata tapahtumia näennäisen objektiivisesti, mutta useimmiten se heijastelee vallalla olevaa diskurssia eli puhetapaa ja tulkintaa yhteiskunnallisista asioista (Eskelinen ym. 2023). Kuneliuksen ja kumppaneiden mukaan (2009) journalismin tyypillinen kritiikki onkin se, että vaikka se pyrkii objektiivisuuteen ja totuuteen, se käyttää erilaisia strategioita, jotka synnyttävät vaikutelman objektiivisuudesta. Tämä puolestaan peittää sen, että artikkelit itse asiassa ehdottavat yleisölle tiettyjä tulkintakehyksiä ja ovat valintojen tulos. Tällaisia valintoja ovat esimerkiksi journalistien omat tuotantoformaattinsa ja kiinnostuksen kohteensa, jotka heijastavat median liiketoiminnan sanelemia ehtoja. Lisäksi journalismi painottaa usein viranomaislähteitä muiden kustannuksella, esittää päättäjiä

toimet kiistoina tai kielteisessä valossa ja yksinkertaistaa monimutkaisia prosesseja yksittäisiksi uutistapahtumiksi (Kunelius ym. 2009).

Diskurssit ovat myös tärkeitä todellisuuden rakentamisessa, sillä ne määrittävät, millaisia asioita voidaan sanoa ja millä tavalla niistä voidaan puhua (Foucault 1980). Esimerkiksi tiettyyn poliittiseen suuntaukseen kuuluvat henkilöt voivat käyttää tiettyjä sanoja ja termejä, jotka määrittävät heidän näkökulmansa tiettyyn asiaan ja yleinen poliittinen diskurssi voi heijastua koko yhteiskuntaan median kautta (Eskelinen ym. 2023). Foucault'n mukaan (1980) tieto ja kieli ovat myös vallan välineitä, joilla ylläpidetään tietynlaista järjestystä yhteiskunnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että diskurssit, eli tavat, joilla puhutaan ja käytetään kieltä, ovat tärkeitä tekijöitä yhteiskunnan hallinnassa ja tietyn kulttuurillisen näkökulman edistämässä (Foucault 1980). Foucault'n (1980) mukaan vallan ja tiedon välillä on dialektinen suhde, jossa ne vuorovaikuttavat ja vaikuttavat toisiinsa. Vallankäyttö on aina sidoksissa tietoon ja päinvastoin. Foucault'n (1980) tarkastelussa diskurssit ovat keskeisessä asemassa yhteiskunnan toiminnassa ja muutoksessa, sillä niiden kautta luodaan merkityksiä ja käytäntöjä, joita seurataan yhteiskunnassa. Diskurssit voivat myös vaikuttaa siihen, miten tietyt ilmiöt halutaan nähdä ja tuoda esille, esimerkiksi uutisten kautta (Väliaverron 2012). Kaiken kaikkiaan kirjoitettu kieli ja diskurssit ovat tärkeitä tapoja rakentaa todellisuutta, ja niiden kautta voidaan vaikuttaa siihen, miten yksilöt näkevät ja ymmärtävät maailmaa.

Koulutuspoliittista päätöksentekoa ja siihen liittyvää diskursiivista retoriikkaa ja argumentointia on tutkittu erilaisista asiakirjoista ja keskusteluista. Koskinen ja Puustinen (2022) ovat tutkineet kansanedustajien puheissa esiintyviä retorisia keinoja liittyen yrittäjyyskasvatukseen ja löytäneet kansanedustajien puheista keskeisenä uusliberalismin narratiivin, jonka perusteella koulujen yrittäjyyskasvatus nähdään tärkeänä tekijänä Suomen kilpailukyvyllä kansainvälistyvässä maailmassa. Björn, Saarti & Pöllänen (2017) ovat taas tutkineet opetusministereiden poliittista puhetta ja yliopistolaitoksen uudistamisen retoriikkaa vuosina 2005–2015 opetusministereiden pitämistä yliopistopolitiikkaa linjanneista puheista ja niitä vastaavista dokumenteista.

Tutkimuksessa tuli ilmi, että 2010-luvun ministerien puheissa korostui myös uusliberalistinen hyötyajattelu, ja korkeakoulutuksen kehittämisessä yliopistojen tehtäviksi nähtiin sekä valtiollinen kansansivistysnäkökulma että talouselämälähtöinen näkökulma globaalissa kilpailussa pärjäämisessä ja osaamistaloudessa voittamisessa. Myös erilaiset uhkakuvat korostuivat yliopistojen kehittämispuheissa koskien yleisiä suomalaisen yhteiskunnan ongelmia – pieni kansa, haastava ikärakenne ja tulevaisuudessa häämöttävä suuri hoivavaje, kansainvälisessä kilpailussa mukana pysyminen, mutta myös lahjakkaiden suomalaisten opiskelijoiden ”karkaaminen” ulkomaille ja se ettei ”kansainvälisiä huippututkijoita” saada houkuteltua Suomeen.

Näiden diskursiivisen analyysin avulla tutkittujen koulutuspoliittisten päätösten vaikuttamisen keinoista voidaan todeta, että diskursseja tutkimalla voidaan paljastaa poliittisten päätösten taustaoletuksia ja ideologioita ja kyseenalaistaa usein yksipuolisina esitettyjä näkemyksiä nykyhetkestä tai tulevaisuudesta.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Helsingin Sanomien vuosina 2017–2022 julkaistuista uutisartikkeleista ja pääkirjoituksista valintakoeuudistukseen liittyviä diskursseja sisällöllisestä, edustuksellisesta ja ajallisesta näkökulmasta.

1. tutkimuskysymys: Millaisten diskurssien kautta valintakoeuudistusta on kuvattu Helsingin Sanomien uutisissa ja pääkirjoituksissa?
2. tutkimuskysymys: Ketkä saavat äänensä kuuluviin valintakoeuudistuskeskustelussa Helsingin Sanomien uutisissa ja pääkirjoituksissa?
3. tutkimuskysymys: Miten Helsingin Sanomien uutisten ja pääkirjoitusten diskurssit valintakoeuudistuksesta ovat muuntuneet aikavälillä 2017–2022?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin diskurssianalyyttistä lähestymistapaa hyödyntäen tutkimalla Helsingin Sanomien uutisartikkeleita ja pääkirjoituksia vuosilta 2017–2022.

6.1 Tutkimuskonteksti

Tutkimus sijoittuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja koulutuspolitiikan kentälle. Erilaisilla poliittisilla koulutusuudistuksilla pyritään vastaamaan ajankohtaisiin yhteiskunnallisiksi ja etenkin kansantaloudellisiksi ongelmiksi nähtyihin ja koettuihin asioihin (mm. Lampinen 2003; Björn ym. 2017; Björn ym. 2023; Koskinen & Puustinen 2022). Opiskelijavalintauudistuksilla on pyritty vastaamaan kulloisenkin aikakauden, hallituksen ja valtion kokemuksiin koulutuksellisiin ongelmakohtiin. Medialla ja uutisoinnilla on iso merkitys siinä, millaisia ongelmia ja ratkaisuja luodaan erilaisten mediadiskurssien avulla, miten niistä keskustellaan ja millaisia merkityksiä ilmiölle annetaan.

6.2 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto on kerätty Helsingin Sanomien verkkojulkaisujen arkistosta vuoden 2022 aikana ja koostuu yhteensä 42 uutisartikkelista sekä pääkirjoitustekstistä. Pääkirjoitukset ovat lehden toimituksen kannanottoja ajankohtaisiin ilmiöihin ja Helsingin Sanomien sivuilla mainitaankin, että ”Pääkirjoitukset ovat HS:n kannanottoja ajankohtaiseen aiheeseen. Kirjoitukset laatii HS:n pääkirjoitustoimitus, ja ne heijastavat lehden periaatelinjaa.”. Uutisartikkelit edustavat myös tietyn lehden tärkeiksi katsottuja asioita, sillä uutistoimituksella on vapaus ja valta valita mitkä asiat ja ilmiöt ovat uutisoinnin arvoisia, ja mille asioille annetaan palstatilaa (Mäkilä 2008). Olen valinnut uutistekstit ja pääkirjoitukset tutkimusaineistoksi siitä syystä, että ne

ovat edustavat tekstilajiltaan lehden linjaa ja ovat riittävän lähellä toisiaan tekstilajiltaan, jotta otoksesta tulee kattavampi. Vaikka pääkirjoitukset ovatkin lehden kannanottoja, myös uutistekstien sisältö on kiinnostavaa tutkia niiden rinnalla siksi, että vaikka ne ovat näennäisesti neutraaleja uutistekstejä ajankohtaisista aiheista, sisältävät nekin lehden arvovalintoja asioiden merkittävyyteen liittyen. Mielipidetekstit, henkilöjutut ja -haastattelut, Vieraskynä -kannanotot sekä kolumnit olen rajannut pois aineistostani, sillä ne ovat tekstilajiltaan vapaamuotoisempia ja yksilökeskeisimpiä, eivätkä niinkään heijasta lehden linjaa.

Olen valinnut diskurssianalyttisen tutkimustavan, koska olen kiinnostunut tutkimaan mediassa kirjoitetun kielen avulla näkyviä merkityksiä ja argumentteja poliittisessa päätöksenteossa koulutuksen kentällä ja tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti tarkastelemaan valintakoeuudistukseen liitettyjä diskursseja.

Aikarajaukseksi valikoitui ajanjakso vuodesta 2017 vuoteen 2022 sillä perusteella, että viimeisintä uudistusta alettiin valmistella vuonna 2017 Sipilän hallituksen päätöksenteossa ja keskustelu aiheen ympärillä alkoi käynnistyä mediassa myös sinä vuonna kiivaimmin. Artikkeliaineiston tarkastelujakson päättymisen vuoteen 2022 on perusteltua siksi, että ensimmäiset tulokset valintakoeuudistuksen tuloksista saatiin vuoden 2022 kesäkuussa, kun Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) julkaisi opiskelijavalintauudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportin (Karhunen, Pekkarinen, Suhonen & Virkola 2021) ja mediauutisointi valintakoeuudistuksesta oli jatkunut siihen asti ja raportin julkaisun jälkeisen ajan aktiivisena.

Aineisto koottiin tammikuu 2022 – joulukuu 2022 aikana Helsingin Sanomien verkkojulkaisujen arkistosta (www.hs.fi) lehden hakutyökalulla valintakoeuudistukseen liittyvillä hakusanoilla ja niiden katkaistuilla versioilla. Aikarajauksena käytin aikaväliä 1.1.2017-31.12.2022, koska vuonna 2017 alkoi uutisointi hallituksen ja opetusministeriön uusimman valintakoeuudistuksen käyttöönotosta, sen etenemisestä ja tuloksista. Valintakoeuudistuksesta on uutisoitu mediassa aina tämän tutkimuksen teon alkuun saakka. Vuoden 2022

kesäkuussa julkistettiin tutkimusraportti valintakoeuudistuksen vaikutuksista ja tuloksista, joten uutisseuranta ulotettiin koko vuoteen 2022.

Hakusanoina käytin seuraavia hakusanoja ja niiden yhdistelmiä.

Valintak* ja valintakoe* -hakusanalla tuloksia tuli 86, joista pääkirjoituksia oli kolme ja uutisartikkeleita 50, joista 15 käsitteli viimeisintä valintakoeuudistusta. Valintakoeuud* ja valintakoeuudistus* -hakusanoilla hakutuloksia tuli 8, joista pääkirjoituksia oli yksi ja uutisia kaksi, joista yksi käsitteli viimeisintä uudistusta. Pääsyko* ja pääsykoe* -hakusanoilla hakutuloksia tuli 192, joista pääkirjoituksia oli 3 ja uutisartikkeleita 77, joista 33 käsitteli viimeisintä valintakoeuudistusta. Korkeakoulu-uudis* ja korkeakoulu-uudistus* -hakusanoilla hakutuloksia tuli 10, joista pääkirjoituksia oli yksi ja uutisia kaksi. Ylioppilaskirj* ja ylioppilaskirjoitukset* -hakusanoilla hakutuloksia tuli yhteensä 47, joista pääkirjoituksia oli kolme, uutisartikkeleita Todistusvalint* ja todistusvalinta* -hakusanoilla tuloksia tuli 90, joista pääkirjoituksia 4 ja uutistekstejä 40. Haku tehtiin näillä sanoilla ja näiden yhdistelmillä, koska ne edustavat valintakoeuudistukseen liittyvän keskustelun käsitteitä. Hakutuloksia tuli yhteensä 415. Samoilla hakusanoilla tuli paljon samoja hakutuloksia, joten ei ole tarkoituksenmukaista esitellä aineistoa hakusanoittain. Hakutuloksista rajasin pois mielipidetekstit, henkilöjutut, henkilöhaastattelut ja kolumnit, jolloin jäljelle jäivät uutisartikkelit ja pääkirjoitukset, jotka edustavat samankaltaista tekstilajia. Hakutuloksista rajasin pois myös kaikki ne uutiset, jotka eivät käsitelleet tuoreinta valintakoeuudistusta.

Päällekkäisten hakutulosten perkaamisen jälkeen lopulliseksi aineistoksi rajautui yhteensä 42 tekstiä, joista uutistekstejä oli 34 ja pääkirjoitustekstejä 8.

Tallensin artikkelit pdf-muodossa suojattuun kansioon, jonka jälkeen käsittelin artikkeleita tekemällä muistiinpanoja pdf-ohjelmassa aineistoteksteihin ja poimimalla siitä kaikki valintakoeuudistukseen liittyvät lausumat erilliseen Word-tiedostoon. Käsittelin aineistoa ensin niin, että poimin teksteistä kaikki valintakoeuudistusta käsittelevät tekstikohdat ja siirsin ne taulukko-ohjelmaan suorina lainauksina. Koska aineisto on julkista ja periaatteessa kaikkien saatavissa netissä (osa artikkeleista on maksumuurin

takaa), olen kuitenkin tarvittaessa jättänyt lainauksista pois haastateltujen nimiä, jos niiden mukana olo ei ole ollut tarkoituksenmukaista analyysin kannalta. Joidenkin haastattelulainauksien yhteydessä olen maininnut puhujan kontekstin ja aseman, jotta lainaus oli helpommin ymmärrettävissä ja tulkittavissa. Tarkastelin aineistoa ensin otsikkotasolla, ja järjestelin aineiston päivämäärien mukaan niin, että ennen uudistusta julkaistut tekstit kerättiin omaksi joukokseen ja uudistuksen jälkeen ilmestyneet tekstit omakseen. Aineistolainaukset kokosin sellaisenaan taulukko-ohjelmaan, johon lajittelin uutisartikkelit ja pääkirjoitukset aikajärjestyksessä päivämäärittäin ja otsikoittain. Tekstien koonnin jälkeen tein alustavan karkean teemoittelun kooten samankaltaiset ilmaukset ja sisällöt omiksi ryhmikseen.

Tarkastelin ensin koko aineistosta valintakoeuudistukseen liitettyjä koulutuspoliittisten ongelmakohtien diskursseja, joita löysin yhteensä kuusi. Seuraavaksi tarkastelin aineistosta sitä, ketkä tai mitkä ryhmät saavat äänen valintakoeuudistusta koskevassa uutisoinnissa. Valintakoeuudistusta koskevissa teksteissä oli nähtävissä, että uutisoinnissa oli haluttu antaa neljälle eri ryhmälle ääni; lukiolaisille ja lukiolaisten liiton puheenjohtajille, toisena asiantuntijoille, joista merkittävin ryhmä oli koulutuksen tutkijat ja professorit, kolmantena oppilaitosten henkilökunnalle, etenkin yliopistojen ja lukioden rehtoreille, koulutuspäälliköille sekä opoille ja neljäntenä ryhmänä poliittista valtaa käyttäville opetusministeriön edustajille, uudistuksen valmistelijoille ja erityisesti opetusministerien lausunnoille.

Tarkastelin aineistoa lopuksi vielä ajallisesta perspektiivistä, koska teksteistä hahmottui jako valintakoeuudistuksen eri tulkintarepertuaareihin ajallisesti. Lajittelin aineiston valintakoeuudistuksen valmisteluvaiheeseen ja ensimmäisen vaiheeseen kattaen vuosien 2017–2019 tekstit (13 tekstiä), valintakoeuudistuksen toisen vaiheen käyttöönoton ajankohtaan vuonna 2020 (14 tekstiä) sekä valintakoeuudistuksen jälkeiseen vaiheeseen kattaen ajanjakson 2021–2022 (15 tekstiä).

6.3 Aineiston analyysi ja diskurssianalyttinen lähestymistapa

Tutkimuksen aineisto on analysoitu diskurssianalyttistä lähestymistapaa hyödyntäen. Diskurssianalyttisessä perinteessä tiedon ja todellisuuden ajatellaan rakentuvan kielen käytön avulla ja että kielen avulla luodaan merkityksiä erilaisille ilmiöille ja asioille. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkitaan siis erilaisia kielenkäytön tapoja eli diskursseja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009). Diskurssianalyysin perusajatuksena on se, että vaikka kieli tai teksti heijastelee todellisuutta, se ei tee sitä neutraalisti, vaan samalla se on myös ”sosiaalisen todellisuuden tuote ja tuottaja” (Husa, 1995). Uutismedioilla on ylipäätään valtaa siinä, mitkä asiat pidetään toimituksellisesti sekä samalla yhteiskunnallisesti uutisoimisen arvoisina (Väliverronen 2012). Medialla on myös valtaa siihen, mitkä asiat ja ilmiöt koetaan tärkeiksi uutisoida, ja ketkä saavat äänensä kuuluviin (Focault 1980).

Diskurssianalyysi on tutkimusmenetelmä, joka tarkastelee kielenkäyttöä ja sen merkityksiä eri konteksteissa. Se pyrkii ymmärtämään, miten kielelliset rakenteet, käsitteet ja symbolit heijastavat ja vaikuttavat yhteiskunnallisiin, poliittisiin, kulttuurisiin ja psykologisiin prosesseihin. Diskurssianalyysi voi auttaa ymmärtämään, miten valtasuhteet ja hierarkiat ilmenevät kielellisessä vuorovaikutuksessa ja miten kielelliset käytännöt vaikuttavat yhteiskunnallisiin prosesseihin. Se voi myös auttaa paljastamaan piilotettuja ajatusmalleja ja asenteita, joita pidetään itsestään selvyyksinä tai joita ei tule ajatelleeksi. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016)

Diskurssianalyysiä voidaan soveltaa myös uutisartikkeleiden analysointiin, ja sen avulla voidaan ymmärtää, miten uutisartikkeleissa käytetään kieltä ja miten kielelliset rakenteet ja käytännöt vaikuttavat uutisartikkeleiden tulkintaan ja ymmärtämiseen (Väliverronen 2012). Diskurssianalyysin avulla voidaan tutkia mediasisällön diskursseja ja merkityksiä. Tämä voi paljastaa, miten uutisissa käytetään tiettyjä kielellisiä strategioita ja rakenteita, jotka vaikuttavat mediasisällön tulkintaan ja ymmärtämiseen (Jokinen ym. 2016).

Diskurssintutkimuksessa voidaan myös erottaa erilaisia diskurssin järjestäytyneitä muotoja, ja näistä yksi on argumentointi. Argumentaatio tarkoittaa väitteiden ja perustelujen muotoa, jolla voidaan vaikuttaa vahvasti tiedon ja merkitysten rakentamiseen ja muokkaantumiseen (Pietikäinen & Mäntynen 2020). Argumentoinnin tavoitteena on yleensä taivutella tai vakuuttaa kohdeyleisönsä esittämiensä argumenttien puolelle (Pietikäinen & Mäntynen 2020; Kakkuri-Knuutila 1998). Jokisen ja kumppaneiden mukaan (2016) argumentointi tarkoittaa väitteiden ja perustelujen esittämistä ja erilaisia argumentoinnin tapoja ovat muun muassa faktat, käsitteen määrittely, tilastot, tutkimukset, auktoriteettiin vetoaminen, omat havainnot ja kokemus, yleinen mielipide, tavat, uskomukset, asian uutuus, syys-seuraussuhteet, tunteet, tarpeet ja toiveet, arvot ja moraalit, vertailut sekä edut haitat. Heidän mukaansa erilaisia retorisia keinoja, joita käytetään varsinaisten perustelujen tukena ja vetoavat tunteisiin, ovat muun muassa:

Ohjailukieli, joka tarkoittaa tietynlaisia ohjailevia sanoja, kuten "pitää" ja "täytyy", vertailuasteita, vahvikesanoja, joita ovat asteilmaukset, esimerkiksi sanat "erittäin" ja "täysin", asenneadjektiivit, kuten "ihana" ja "pelottava".

Sanojen valinta merkitysvivahteiden perusteella: erilaiset värityneet sanat esim. "syrjäytynyt" ja erilaiset eufemismit, eli kiertoilmaukset, kuten "siirtyi ajasta ikuisuuteen".

Muita retorisia keinoja ovat muun muassa synonyymit, piiloväitteet, imartelu, liioittelu ja kärjistäminen, listaukset, kielikuvat, vierassanat ja numeraalit, vastakkainasettelut, superlatiivit, myönteisten ja kielteisten tulosten kuvailu, sanonnat ja sitaatit, huumori ja ironia. (Jokinen ym. 2016)

Erilaisia argumentteja ja retorisia keinoja voidaan tarkastella päädiskursseiksi muodostuneiden puhetapojen vahvistajina (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971) ja niiden käyttö voi perustua tietyn arvon, näkemyksen tai päämäärän edistämiseen (Palonen 1997).

Uutisartikkelit eroavat selkeistä suostuttelevista tai perustelevista teksteistä, joita usein mielipidekirjoitukset ja erilaiset kantaaottavat kolumnit edustavat. Uutisartikkeleista on kuitenkin mahdollista löytää erilaisia kerronnan

tapoja, joilla perustellaan tiettyä ilmiötä tai asiaa. Tässä tutkimuksessa on huomio keskittyäkin siihen, miten valintakoeuudistuksesta uutisoidaan uutisartikkeleissa ja pääkirjoituksissa, miten se selitetään ja miten erilaisia retorisia keinoja käyttäen vahvistetaan tiettyä valintakoeuudistukseen liitettyä diskurssia.

Tämän tutkimuksen analyysitapana on diskurssianalyttinen lähestymistapa, jonka tarkoituksena on analysoida, millaisia diskursseja valintakoeuudistukseen on liitetty Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Tarkoituksena on myös selvittää miten valintakoeuudistuksen uutisoinnin diskurssit ovat muuntuneet ajallisesti uudistuksen eri vaiheissa.

Aloitin aineistoni analyysin keräämällä koko aineiston samaan tiedostoon, jonka jälkeen poimin aineistosta kaikki ne ilmaukset ja tekstit, joissa puhuttiin valintakoeuudistuksesta, ja lajittelin ne myös aikajärjestykseen erilliseen Word-tiedostoon. Tutkin aineistosta erilaisia kuvailevia ilmauksia ja retorisia keinoja, joiden avulla valintakoeuudistusta on kuvattu teksteissä. Pyrin lukemaan kaikki tekstit avoimesti, antaen aineiston puhua suuntaamatta liikaa omia ennakkoletuksia tai tausta-ajatuksia analyysin muodostumisessa. Aineistosta alkoi löytyä samankaltaisia ilmauksia, joista muodostui tietty hallitseva diskurssi. Aineistosta löysin kuusi selkeää diskurssia, joiden kautta valintakoeuudistusta kuvattiin, ja näistä jokainen kuvasi omanlaistaan koulutuksellista ongelmakohtaa, joihin valintakoeuudistus kytkeytyi. Näistä muodostin kuusi päädiskurssia, jotka nimesin sisällöllisesti ja niitä yhdistävän pääteeman nimesin koulutuksellisten ongelmakohtien diskurssiksi. Analyysissa tarkastelin myös erilaisia näitä diskursseja vahvistavia retorisia ja argumentoinnin keinoja. Esittelen aineistosta löytyneet diskurssit tarkemmin tutkielman luvussa 7. Tarkastellessani aineistoa kokonaisuudessaan aloin myös huomaamaan tiettyjen ryhmien äänen korostuvan valintakoeuudistusta käsittelevissä uutisissa ja pääkirjoituksissa ja loin niistä neljä pääluokkaa, joiden alle kokosin tyypiesimerkkejä tietyn ryhmän äänen esillä olemisesta. Lopuksi tarkastelin valintakoeuudistusta koskevin tekstien ajallista muuntumista diskurssianalyttisestä näkökulmasta eli tarkastellen uutisoinnin kerronnan

tapojen, sisältöjen ja sanavalintojen muuttumista uudistuksen valmisteluvaiheesta käyttöönottovaiheeseen ja uudistuksen käyttöönoton jälkeiseen aikaan. Analyysivaiheessa huomasin, että valintakoeuudistus uutisoinnissa alkoi näkyä erilaisia painotuseroja siinä, millaisia uhkakuvia ja etuja uudistukseen liitettiin. Jaottelin aineiston sen perusteella kolmeen ajanjaksoon, joiden sisällä tarkastelin valintakoeuudistuksen kerronnan tapoja, millaisia asioita uudistukseen liitettiin, mitä korostettiin ja mitä asioita ei välttämättä haluttu tuoda esiin. Analyysin tuloksia esittelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

7 TULOKSET

Tarkastelen tuloksia ensin aineistosta löytämiäni koulutukselliseksi ongelmiksi muodostuneita diskursseja Helsingin Sanomien uutisissa ja pääkirjoituksissa. Sen jälkeen tarkastelen sitä, keiden ääni pääsee kuuluviin koulutuspoliittisessa uutisoinnissa ja keskustelussa, ja keiden ääni jää vaimennetuksi. Lopuksi tarkastelen aineistoa vielä ajallisesta perspektiivistä: uutisoinnin diskursseja ennen uudistusta, uudistuksen käyttöönottovaiheen diskursseja ja uudistuksen jälkeisiä diskursseja. Olen poiminut suorina lainauksina aineistosta jokaiseen diskursiiviseen tulokappaleeseen liittyvän muutaman edustavan otoksen kuvaamaan kyseistä diskurssia. Aineiston diskursseista oli nähtävissä niiden liittyminen osaksi yleistynyttä uusliberalismin tehokkuus-tuottavuuden eetosta (mm. Kallunki ym. 2015; Eskelinen ym. 2023; Björn ym. 2017; Björn ym. 2023) koulutus- ja yhteiskuntapolitiikan kentällä.

7.1 Koulutukselliseksi ongelmiksi kuvatut asiat

Valintakoeuudistuksen tavoitteita, uhkakuvia ja ratkaisuja koulutuspoliittisiksi nähtyihin ongelmiin kuvattiin uutisartikkeleissa ja pääkirjoituksissa muutaman eri koulutuksellisen pääongelman kautta. Valintakoeuudistukseen liitettiin uutisoinnissa kuusi koulutuspoliittiseksi nähtyä ongelmaa, joita valintakoeuudistus joko ratkaisee tai aiheuttaa. Näiden koulutuspoliittisiksi kuvailtujen ongelmien diskursseja olen kuvannut omissa kappaleissaan ja tarkastellut myös niissä esiintyviä argumentoinnin tapoja ja retorisia keinoja. Uutisoidessa valintakoeuudistuksen tavoitteista ja ratkaisuisuista koulutuspoliittisesti nähtyihin ongelmakohtiin, korostuu etenkin tavoite vastavalmistuneiden nopeampi pääsystä korkeakouluopintoihin. Tarkastelen ensin aineistossa valintakoeuudistuksen tavoitteesta hegemoniseksi diskurssiksi muodostunutta ”koulutusputkidiskurssia”.

Valintakoeuudistuksen tavoite mainittiin aineistossa 18 kertaa. Uutisteksteissä valintakoeuudistuksen tavoite oli määritelty melko

yksiselitteisesti läpi aineiston. Pää tavoitteena mainitaan toisen asteen opiskelijoiden katkeamaton pääsy ja siirtyminen korkeakouluopintoihin:

”Opetusministeriön yhdessä korkeakoulujen kanssa ajaman valintakoeuudistuksen tavoitteena on aikaistaa opintojen aloitusta. Vuoteen 2020 mennessä valintamenettely muuttuu siten, että valinnat tehdään pääosin todistusarvosanojen nojalla. Pääsykokeista tulee sellaisia, etteivät ne edellytä pitkää valmentautumista.” (HS.fi 3.11.2017)

”Uudistuksen tavoitteena on aikaistaa ylioppilaiden korkeakouluopintojen aloitusta ja vähentää tarpeettomia väli vuosia.” (HS.fi 16.1.2018)

”Uudistuksen tavoitteena on ollut sujuvoittaa korkeakoulutukseen siirtymistä ja tehostaa opiskelupaikkojen kohdentumista.” (HS.fi 17.2.2021)

”Opiskelijavalintauudistusta perusteltiin muun muassa sillä, että se nopeuttaa siirtymistä lukiosta jatko-opintoihin. Jos moni pääsee opiskelemaan ylioppilastodistuksensa perusteella, suomalaisnuorille tyypilliset väli vuodet vähenevät. Yksi uudistuksen tavoitteista on, että entistä suurempi osuus opiskelupaikan saajista olisi aidosti uusia korkeakouluopiskelijoita.” (HS.fi 20.10.2021)

”VATT:n tutkimuksen mukaan uudistus onnistui keskeisessä tavoitteessaan nopeuttaa korkeakouluihin siirtymistä toiselta asteelta” (HS.fi 3.6.2022)

”Uudistuksen tavoitteena oli nopeuttaa siirtymistä toiselta asteelta kolmannen asteen opintoihin ja vähentää yksittäisiin hakuihin liittyviä kustannuksia” (HS.fi 3.6.2022)

”Todistusvalinnan painottamista on perusteltu muun muassa pääsykoetaakan keventämisellä sekä jouhevammalla korkeakouluihin siirtymisellä.” (HS.fi 4.6.2022)

”Yksi uudistuksen tavoitteista on, että entistä suurempi osuus opiskelupaikan saajista olisi aidosti uusia korkeakouluopiskelijoita” (HS.fi 20.10.2021)

”Valintauudistuksen tavoitteena on nopeuttaa korkeakouluopintoihin pääsyä karsimalla väli vuosia ja pitkää valmentautumista pääsykokeisiin” (HS.fi 22.1.2021)

Tavoite korkeakouluopintoihin pääsyn nopeutumisesta on toki määritelty myös OKM:n selonteossa ensimmäisenä (OKM 2022), mutta tavoitteiksi on lueteltu muitakin. Vaikuttaa siis siltä, että uutisoinnissa on haluttu välittää pääosin yksinkertaistettua kuvaa valintakoeuudistuksen tavoitteista poliittisessa päätöksenteossa. Tämänkaltaisen yksinkertaistetun diskurssin voidaan katsoa

olevan argumentointitapana ns. esisopimukseen liittyvä taustaoletus, jolloin tätä näkemystapaa pidetään yleisesti oikeana (Jokinen ym. 2016). Kyseinen ”koulutusputkidiskurssi” kuvaa samanlaista korkeakoulupolitiikan tehokkuus-päämäärää, joka on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan keskeinen korkeakouluvalinnoissa yleistynyt taustaoletus (Kallunki ym. 2015). Tavoite nopeammasta pääsystä korkeakouluopintoihin kytkeytyy myös suoraan korkeakoulukentällä vahvistuneeseen uusliberalistiseen tehokkuus-tuottavuus -diskurssiin, jossa nopeasti valmistuneet opiskelijat ovat tärkeitä kansantaloudellisen tuottavuuden parantajia (mm, Björn. ym. 2017; Björn. ym. 2023).

7.1.1 Työläät pääsykokeet -diskurssi

Kun valintakoeuudistuksen päätavoitteena kuvattiin olevan suora koulutusputki toiselta asteelta korkeakouluihin, yhtenä merkittävänä esteenä suoralle etenemiselle mainittiin useassa artikkelissa olevan raskaat pääsykoeluku-urakat. Valintakoeuudistus nähtiin olevan ratkaisu etenkin ylioppilaskirjoitusten jälkeisen pääsykoevalmentautumisen keventämiseen. Kevenevä luku-urakka tai raskaat pääsykokeet mainittiin aineistossa yhteensä 11 kertaa.

”Kevään lukurumba kevenisi, kun ylioppilaskokeiden jälkeen ei enää tarvitsisi lukea pääsykokeisiin.” (HS.fi 4.11.2017a)

”Nykyinen alakohtainen pääsykoejärjestelmä on korkeakouluille kallis ja hakijoille raskas. Ylioppilaskeväänä moni abiturientti ei jaksaa aloittaa pääsykokeisiin lukemista heti ylioppilaskirjoitusten loputtua, minkä vuoksi moni nuori päätyy pitämään välivuoden lukion jälkeen.” (HS.fi 16.8.2017)

”Lähtökohtaisesti tämä on hakijan kannalta tosi hyvä konsepti. Moni pystyy välttämään tosi stressaavan pääsykoerumpan sillä, että menestyy ylioppilaskirjoituksissa”, Rantanen sanoo.” (opiskelijan kommentti, HS.fi 28.5.2020)

”Pääsykoeaikataulu on yliopistojen mukaan kireä, mutta hakijoiden valmistautumista auttaa pääsykokeiden keventyminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö

on toivonut, että pääsykokeet eivät enää vaadi pitkää valmistautumista. -- Monilla aloilla paksuista pääsykoekirjoista on luovuttu kokonaan, ja kokeet pohjaavat esimerkiksi lukion oppimäärään ja koetilanteissa jaettaviin materiaaleihin” (HS.fi 9.2.2020)

”Työlääät valintakokeet ovatkin kannustaneet pyrkijöitä taktikointiin ja tavoittelemaan suosikkialaansa vuodesta toiseen.” (HS.fi 22.1.2021)

Termit **lukurumba ja pääsykoerumba** on uutisoinnin yhteydessä valittu kielikuviksi kuvaamaan raskaaksi nähtyjä pääsykokeita, samoin lauseen ”Monilla aloilla paksuista pääsykoekirjoista on luovuttu kokonaan”, ilmauksella ”paksut pääsykoekirjat” vahvistetaan entisestään raskaaksi koettuja pääsykokeita. Myös tämä diskurssi heijastelee tehokkuus-päämäärää (Kallunki ym. 2015) ja tehokkuus-tuottavuus -diskurssia (mm. Björn ym. 2017; Eskelinen ym. 2023), kun sitä tarkastellaan sen taustaoletuksen läpi, että kevennetyt valintakokeet tuottavat varmemman tuloksen nopeammin aloitettuihin korkeakouluopintoihin ja sitä kautta työelämän palvelukseen.

7.1.2 Välivuosi-ongelma -diskurssi

Valintakoeuudistuksen tavoitteen kuvaamisen yhteydessä mainittiin usein sana välivuosi. Yhtenä keskeisenä koulutus- ja työllisyyspoliittisena ongelmana liittyen valintakoeuudistukseen lehden uutisissa haluttiin esittää niin sanotut ”turhat välivuodet”. Välivuodet tuotiin esiin uutisissa ja pääkirjoituksissa pääosin epätoivottuna ilmiönä, ja välivuodet mainittiin valintakoeuudisuutisoinnissa yhteensä 23 kertaa. Valintakoeuudistus mainittiin systemaattisesti olevan ratkaisu ”välivuosi-ongelmaan”.

”Tutkimusten mukaan lukiossa opiskelusta innostuneet nuoret jatkavat todennäköisemmin suoraan jatko-opintoihin. Uupuneilla lukiolaisilla on todennäköisemmin edessä välivuosia.” (HS.fi 16.1.2018)

”Uudistuksen tavoitteena on aikaistaa ylioppilaiden korkeakouluopintojen aloitusta ja vähentää tarpeettomia välivuosia.” (HS.fi 16.1.2018)

”Todistusvalinta on tehostanut opiskelijavalintaa – harvemmalle tulee turhia välivuosia” (HS.fi 3.6.2022a)

”Todistusvalinnan tavoitteena oli tehostaa hakeutumista korkea-asteelle siten, ettei opiskelijoille tulisi toisen asteen jälkeen turhia välivuosia” (HS.fi 3.6.2022a)

Välivuodet kuvataan systemaattisesti epätoivotuiksi ja yhdistetään uutisartikkeleissa myös negatiiviksi nähtyihin asioihin, kuten lukiolaisten uupumiseen: *” –pitkittäistukimukset osoittavat, että uupuminen lukiossa ennustaa opintoihin liittyvien tavoitteiden laskua ja välivuosia” (HS.fi 20.10.2021)*

Edellisessä lainauksessa tuodaankin esille, että välivuodet ovat epätoivottuja asioita ja seurausta huonosti voivista eli uupuneista opiskelijoista. ”Turhat välivuodet” on aineistossa mainittu useampaan kertaan ja tämä liittyy argumentointina asioiden arvottamiseen. Kyseisellä termillä vahvistetaan kuvaa siitä, että välivuodet ajatellaan olevan ”turhia” eli epätoivottuja. Se, miksi välivuosia kuvataan tällä tavoin, on myös kytköksissä aiempien diskurssien taustatavoitteisiin nopeammasta pääsystä korkeakouluopintoihin. Välivuosien katsotaan estävän tehokkaan siirtymisen suoraan korkeakouluopintoihin ja siten jarruttavan myös taloudellista tuottavuutta, kun työvoimaa ei saada tarpeeksi nopeasti talouden tarpeisiin. Aiempien diskurssien lisäksi, myös välivuosiongelma -diskurssissa on nähtävissä uusliberalistinen tehokkuus-tuottavuus -diskurssin ideologia, joka korostaa korkeakouluopiskelijoiden olevan elinkeinoelämän tarpeita varten (Björn ym. 2017; Lampinen 2003).

7.1.3 Ylioppilassuma -diskurssi

Uutisteksteissä mainitaan yhdeksi sen hetkiseksi koulutukselliseksi ongelmakohdaksi koulutusalaan vaihtavat opiskelijat ja toistamiseen korkeakoulutukseen pyrkijät, jotka esitetään melko negatiivisten sanavalintojen kautta luoden myös kuvaa ns. huonommista opiskelijoista, jotka eivät ole opiskelupaikkaansa samalla tavalla ansainneet kuin ensikertalaiset. Hakijasuma ja ylioppilassuma -sanat mainitaan aineistossa yhteensä 7 kertaa ja asiaan viitataan yhteensä 11 kertaa.

”Korkeakoulujen hakijasumasta on puhuttu vuosikymmeniä, ja myös sen purkaminen on ollut vireillä. Suma on silti vain paisunut, kun mukaan on tullut yhä

enemmän edellisten vuosien ylioppilaita ja ammattikoulun käyneitä, alan vaihtajia ja tutkinnon jo suorittaneita täydennysoppien etsijöitä.” (HS.fi 24.7.2019)

”Korkeakoulupaikoista kilpailee uusien ylioppilaiden kanssa joukko vanhempia ylioppilaita, eli paljon puhuttu sitkeä ylioppilassuma, ja myös jo korkeakoulututkinnon omaavia.” (HS.fi 13.12.2017)

”Ilman koronaviruskriisiäkin korkeakoulujen opiskelijavalintojen pysyvä ongelma on sitkeä hakijasuma, jota mitkään valintauudistukset eivät tunnu purkavan.” (HS.fi 7.7.2020)

”Kova kilpailu opiskelupaikoista johtuu siitä, että meillä on monen vuosiluokan kertymiä hakemassa korkeakouluun. Ideaalitilanne olisi, että hakijajoukossa olisi valmistuva vuosikurssi ja ehkä vähän edellisen vuoden tähteitä.” (koulutusvararehtorien puheenjohtaja yliopistojen yhteistyöelimessä Unifissa, HS. fi 16.8.2017a)

”-- Ministeriön mukaan hakujärjestelmää tukkivat jo korkeakouluun päässeet, jotka vievät aloituspaikat ensikertalaisilta” (HS.fi 16.8.2017)

Muun muassa edellisten lainauksien ilmaukset, **”edellisen vuoden tähteet”**, **”hakujärjestelmää tukkivat”** ja **”vievät paikat ensikertalaisilta”** ovat sävyltään negatiivisia kielikuvia ja ilmaisevat, että koulutuksellisen suunnan muuttaminen, useaan kertaan koulutuspaikan hakeminen tai alanvaihto olisi jollain tavoin epäsuotuisaa. Valintakoeuudistus mainitaan yhtenä ratkaisuna hakijasumaan, mutta sen tehoa myös epäiltiin. Tekstissä viitataan myös Opetusministeriön antamaan selontekoon, jolloin näkemystä on haluttu korostaa myös asiantuntijalausunnolla vahvistamisella.

Hakijasuman purkaminen diskurssina kuvastaa esteiden poistamista nopeamman osaavan ja innovoivan työvoiman valmistumisen tieltä, ja siten liittyy edellisten diskurssien tavoin tehokkuus-tuottavuus -diskurssiin ja -päämäärään.

7.1.4 Paheksutut valmennuskurssit -diskurssi

Yhtenä valintakoeuudistuksen tavoitteista kuvattiin olevan ratkaisu vähentää epätasa-arvoistaviksi mainittuja valmennuskursseja, mutta sekä ennen että uudistuksen jälkeen tämän tavoitteen toteutumista epäiltiin ja kritisoiitiin uutisartikkeleissa laajalti. Valmennuskurssit mainittiin aineistossa 27 kertaa.

"Pääsykoejärjestelmän uudistuksilla halutaan suitsia eriarvoistavana pidettyä valmennuskurssibisnestä, joka on pyörinyt erityisesti pitkää valmistautumista vaativien yliopistoalojen, kuten oikeustieteen, lääketieteellisen ja kauppatieteiden ympärillä." (HS.fi 16.8.2017a)

"Korkeakouluhaun uudistuksessa haluttiin päästä eroon kalliista valmennuskursseista, mutta toisin näyttää käyneen." (HS.fi 2.3.2020)

"Uudistus ei kuitenkaan tyystin poista pääsykokeita, vaikka sellainen käsitys pääsi syntyämään uudistusta suunniteltaessa ja sitä markkinoitaessa. Olihan sen yksi tavoite päästä eroon valmennuskursseista, joihin kaikilla ei ole varaa." (HS.fi 9.3.2020)

"-- Paheksutut valmennuskurssit voivat siirtyä lukioaikaan. Jo nyt on tarjolla maksullista preppausta peruskoululaisillekin." (26.1.2018)

Toisaalta valmennuskurssi-sanaa käytettiin muutamaan otteeseen kuvaamaan lukio-opintoja sekä positiivisessa että merkityksessä:

"Suomalainen lukiokoulutus on tutkitusti korkeatasoista ja tasalaatuista, muistuttaa opetusministeriön Ilmari Hyöänen. "On selvää, että valmennusyrietykset hakevat uusia markkinoita. Lukio on kuitenkin edelleen se paras valmennuskurssi ylioppilaskokeeseen ja jatko-opintoihin", hän sanoo." (HS.fi 2.3.2020)

"Toisaalta on epäilty sitäkin, että uudistuksen myötä lukiosta on tulossa kolme vuotta kestävä valmennuskurssi." (HS.fi 21.1.2020)

Valmennuskursseihin liitettiin retorisia keinoja muun muassa asenneilmauksin kuvailevia termejä kuten **"kalliit valmennuskurssit"**, **"paheksutut valmennuskurssit"** ja **"eriarvoistavana pidettyä valmennuskurssibisnestä"**. Toisaalta valmennuskurssi esiintyi lievästi positiivisessa ainoastaan silloin, kun se liitettiin kuvailemaan lukio-opintoja, eikä tällöin liittynyt kaupalliseen valmennuskurssibisnekseen.

Tässä diskurssissa korostuu tasa-arvon näkökulma ja toisaalta heikko tuottavuus-tehokkuus -diskurssi, joka on aiemmissa diskursseissa näkynyt vahvana. Kenties tämän diskurssin kautta halutaan luoda sellaista kuvaa, että tehokkaasti korkeakouluopintoihin suuntautuva opiskelija on menestynyt vain omilla ansioillaan, ilman kaupallisten toimijoiden apua. Valintakoeuudistuksen etuja tämän mahdollistajana haluttiin myös tuoda esille, vaikka sitä samalla epäiltiin.

7.1.5 Pitkän matematiikan dominanssi -diskurssi

Valintakoeuudistusta käsittelevissä artikkeleissa tuotiin esiin huoli lukioaineiden ainevalintojen muutoksille, ja huolena esiintyi etenkin pitkän matematiikan ja luonnontieteellisten aineiden ylikorostuminen valintakoeuudistuksen todistusvalintapisteytyksen seurauksena. Yksittäisistä aineista matematiikka-sana mainittiin aineistossa 45 kertaa, fysiikka 3 kertaa, ja luonnontieteelliset aineet yhteensä 3 kertaa. Äidinkieli mainittiin yksittäisenä aineena myös 8 kertaa, mutta matematiikkaa käsiteltiin aineistossa eniten.

"Toisaalta sitä on kritisoitu stressin valumisesta lukiolaisille sekä pistejärjestelmästä, jonka on sanottu ohjaavan lukiolaisten opintoja pitkään matematiikkaan ja fysiikkaan muiden oppiaineiden kustannuksella." (HS.fi 4.6.2022)

"Erityisesti on arvoasteltu sitä, miten eri aineita todistusvalinnassa pisteytetään ja mitä uudistus tekee lukiolaisten jaksamiselle. Uudistuksen jälkeen lisäksi pitkän matematiikan, biologian ja fysiikan suosio ylioppilaskirjoituksissa on kasvanut nopeasti." (HS.fi 22.4.2022)

"Valintauudistuksessa olisi Köngäksen mielestä tarkistettavaa ainakin siinä, miten aineista saatavat pistemäärät painottuvat. "Jos haluaa opiskelemaan vaikka englantia, englannin arvosanan pitäisi painottua enemmän kuin pitkän matematiikan tuloksen, toisin kuin nyt on." (opiskelijakommentti, HS.fi 4.11.2021)

"Salmela-Aron johtaman tutkimuksen mukaan lukiolaiset stressaavat eniten matematiikan ja fysiikan oppiaineista, sillä näiden aineiden hyöistä yo-arvosanoista saa

monen alan todistusvalinnassa korkeat pisteet. "Matematiikkaa tarvitaan kaikkeen, mutta tarvitsevatko kaikki matematiikkaa? Uudistusta voisi tarkentaa siltä osin, että muistakin aineista saisi hyviä pisteitä", Salmela-Aro sanoo." (HS.fi 20.10.2021)

"Korkeakoulujen valintajärjestelmä suosii tiettyjä aineita toisten yli. Esimerkiksi pitkän matematiikan suosio on noussut, koska siitä saatavat pisteet ovat muita aineita suurempia." (HS.fi 17.6.2021)

"Toisaalta uudistusta on arvioitu siitä, että paineet ja taktikointi siirtyvät jo lukioon, kun ainevalintojen tärkeys korostuu ja etenkin pitkän matematiikan laudaturista palkitaan useilla aloilla." (HS.fi 22.1.2021)

"Se, mitkä ylioppilastodistuksen arvosanat huomioidaan, vaihtelee niinkään aloittain. Useimmilla aloilla eniten pisteitä tuo pitkän matematiikan laudatur, mutta myös muilla arvosanoilla saa pisteitä." (HS.fi 16.3.2020)

"-- silloin otetaan käyttöön myös yliopistojen sopima pisteytystyökalu, jossa eniten arvostelua on aiheuttanut pitkän matematiikan "yliarvostus". Pistemallin on määrä olla voimassa -ainakin vuoteen 2022, jotta lukion aloittavat tietäisivät, mihin valmistautua. Mallia on toki syytä päivittää, mikäli se vääristää kurssivalintoja lukiossa." (HS.fi 21.8.2019)

Matematiikan ylikorostumista valintakoeuudistusuudistuksessa on perusteltu yleisiin näkemyksiin argumentoiden: **"Korkeakoulujen valintajärjestelmä suosii tiettyjä aineita toisten yli.** Esimerkiksi pitkän matematiikan suosio on noussut, koska siitä saatavat pisteet ovat muita aineita suurempia.", kielteisten tulosten kuvailun kautta: "Salmela-Aron johtaman tutkimuksen mukaan lukiolaiset stressaavat eniten matematiikan ja fysiikan oppiaineista, sillä näiden aineiden hyvistä yo-arvosanoista saa monen alan todistusvalinnassa korkeat pisteet", mutta myös painottamalla todistusvalinnan syy-seuraussuhdetta matematiikan dominanssille: "-- silloin otetaan käyttöön myös yliopistojen sopima pisteytystyökalu, jossa eniten arvostelua on aiheuttanut pitkän matematiikan "yliarvostus".

Matematiikan korostunutta asemaa todistusvalinnoissa selvästi paheksutaan ja tämä näkökulma on haluttu tuoda voimakkaasti uutisoinnissa esiin. Huoli matematiikan ylikorostumisesta liitettiin vahvasti myös lukiolaisten uupumus -diskurssiin, jota on avattu seuraavassa kappaleessa. Kun tarkastellaan

huolta opiskelijoiden jaksamisesta, se voidaan nähdä yhtenä esteenä tehokkaalle "koulutusputkisuoriutumislle" kohti yhteiskunnan taloudellista hyötyä ja tuottavuutta. Näin ollen matematiikan dominanssi -diskurssi on myös kytköksissä vallalla olevaan tehokkuus-tuottavuus -diskurssiin.

7.1.6 Lukiolaisten uupumus -diskurssi

Lukiolaisten uupumus oli yksi keskeinen teema valintakoeuudistusta koskevassa uutisoinnissa. Lukiolaisten uupumus mainittiin aineistossa yhteensä 14 kertaa ja stressi 28 kertaa. Valintakoeuudistus liitettiin osaksi lukiolaisten uupumusdiskurssia, selittäen sen lisänsen lukiolaisten olemassa olleita paineita entisestään.

"Korkeakoulujen valintakoeuudistuksessa on paljon hyvää, mutta se on lisännyt lukiolaisten stressiä, kun jatko-opintoja pohditaan lukio-opintojen alkuvaiheesta alkaen. Samalla lukio-opinnoista on tullut aiempaa työläämpiä ja vaativampia." (HS.fi 4.6.2022a)

"Opetusministeri Li Andersson (vas) kertoo saaneensa runsaasti viestejä, joiden mukaan valintakoeuudistus on aiheuttanut lukiolaisille paineita ja stressiä sekä vaikuttanut liian paljon ainevalintoihin." -- "Stressin taustalla on Anderssonin mukaan yliopistojen todistusvalinnassa soveltamat ylioppilastutkinnon pisteytykset. Pisteytyksessä eri lukioaineista saatavat pistemäärät perustuvat kyseisen aineen lukiokurssien määrään." (HS.fi 3.6.2022)

"Liikaa työtä ja liian vähän aikaa. Liian suuret omat vaatimukset ja sosiaaliset paineet. Pelko epäonnistumisesta itsensä ja muiden silmissä. Tässä on yhtälö, joka kuormittaa Suomen lukiolaisia. -- Yhtenä syynä kurssien rohuamiseen Lahtero (rehtori) pitää opiskelijoiden epävarmuutta siitä, mistä on hyötyä jatko-opinnoissa. "Se näkyy siinä, ettei mitään uskalleta jättää pois, vaikka elämä ja tulevaisuus ei määriy kurssivalintojen määrästä." Korkeakoulujen pääsykoeuudistus on hänen mukaansa aiheuttanut nurinkurisen tilanteen, jossa yhä nuoremmat pelkäävät jättää kurseja pois. -- HS kysyi lukiolaisilta myös stressin kokemisen seurauksista. Vastauksista piirtyy karu kuva nykylukiolaisten arjesta. Moni nuori lukiolainen on kyselyn mukaan todella uupunut. -- Myös korkeakoulujen haku-uudistus on aiheuttanut stressiä, sillä

opiskelijoista tuntuu, että entistä aiemmin pitäisi tietää, mitä elämässä haluaa” (HS.fi 29.4.2019)

”Hänen mielestään korkeakoulujen opiskelija-valintauudistuksessa on hyvät ja huonot puolensa. Se voi vähentää abivuoden stressiä niiltä, jotka tietävät varhaisessa vaiheessa, mitä haluavat. Silloin ei ole välttämätöntä lukea sekä kirjoituksiin että pääsykokeisiin. ”Se voi lisätä stressiä huomattavasti sellaisilla, jotka keksivät vasta myöhemmin, mihin aikovat.” (opiskelijakommentti, HS.fi 4.11.2021)

”Lukiolaiset joutuvat pian tekemään entistä enemmän tulevaisuuteen liittyviä valintoja yhä nuoremmalla iällä. Moni voi kokea paineiden lisääntyneen.” (HS.fi 16.1.2018)

”Tuore pääsykoeuudistus voi tuoda lukioon vielä lisää paineita, koska ylioppilastodistuksen painoarvo korkeakouluvalinnoissa kasvaa.” (HS.fi 1.5.2019)

”Meille taas sanottiin lukioon tullessa, että pitäisi heti tietää, mitä haluaa kirjoittaa, koska sillä on väliä korkeakouluihin haettaessa. Oli kauhean stressaavaa, kun yhtäkkiä piti heti tietää, mitä haluaa kirjoittaa”, Sillanpää kertoo.” (opiskelijakommentti, HS.fi 4.6.2022)

Pitkän matematiikan ylikorostunut asema valintakoeuudistuksen seurauksena nähtiin myös yhtenä selityksenä lukiolaisten uupumukselle.

”Opiskelija-valintauudistus aiheuttaa Salmela-Aron mielestä paineita etenkin niille, joille hyvä suoriutuminen on tärkeää. Vaikutus näkyy hänen mukaansa erityisesti siirtymäkaudella, kun ”yhtäkkiä” on alettu korostaa aiempaa enemmän esimerkiksi matematiikan arvosanan merkitystä. Pitkän matematiikan ylioppilasarvosanoista saa eniten pisteitä myös esimerkiksi kielten, kulttuurin tai historian opiskelupaikkaa hakiessa. Salmela-Aro sanoo, että tutkimusten mukaan nimenomaan matematiikka uuvuttaa lukiossa.” (HS.fi 4.11.2021)

Tässä diskurssissa valintakoeuudistuksen yhteys ja vaikutus lukiolaisten uupumukseen selitettiin hyödyntämällä retorisisia keinoista etenkin asteilmaisuja, joita on kuvattu seuraavissa sitaateissa lihavoituna: **”liikaa** työtä ja **liian** vähän aikaa”, **”moni** nuori lukiolainen on kyselyn mukaan **todella** uupunut”, **”moni** voi kokea paineiden **lisääntyneen**”. Lukiolaisten uupumus -diskurssi sisältää myös paljon kielteisen tuloksen kuvailua retorisisena keinona:

”Tuore pääsykoeuudistus voi tuoda lukioon vielä lisää paineita, koska ylioppilastodistuksen painoarvo korkeakouluvalinnoissa kasvaa.”

Retorisena tehokeinona vahvistamaan näkemystä valintakoeuudistuksen vaikutuksesta lukiolaisten uupumukseen on myös käytetty asenneadjektiiveja: ”Vastauksista piirtyy **karu** kuva nykylukiolaisten arjesta” ja ”oli **kauhean** stressaavaa”.

Huoli lukiolaisten jaksamisesta ja uupumuksen tunteista korostui aineistossa ja sen katsottiin olevan ainakin osittain seurausta valintakoeuudistuksesta. Opiskelupahoinvointi on toki itsessään inhimillisesti epätoivottu ilmiö, mutta diskurssista oli nähtävissä, että uupuneita opiskelijoita tarkasteltiin myös tehokkuus-tuottavuus -diskurssin kautta. Tämä on tulkittavissa välivuosiongelmia -diskurssin yhteydessä esitetyssä tekstikappaleessa: *”Tutkimusten mukaan lukiossa opiskelusta innostuneet nuoret jatkavat todennäköisemmin suoraan jatko-opintoihin. Uupuneilla lukiolaisilla on todennäköisemmin edessä välivuosia.”* (HS.fi 16.1.2018). Uupuneet opiskelijat eivät tällöin toteuta tehokkaasti koulutuspoliittisia tavoitteita nopeammasta valmistumisesta työelämään (OKM 2016; OKM 2022; Kallunki ym. 2015) ja kansantalouden palvelukseen.

7.2 Ketkä saavat äänensä kuuluviin koulutuspoliittisessa keskustelussa?

Valintakoeuudistuskeskustelussa korostui neljä ryhmää, joiden ääni oli nostettu kuuluviin Helsingin Sanomien uutisissa ja pääkirjoituksissa. Ensimmäinen ryhmään kuuluivat poliittiset päätöksentekijät, joista useimpina opetusministerien kannanotot ja kommentit. Tähän ryhmään katsoin kuuluvaksi myös Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmien jäsenten lausunnot, näitä löytyi yhteensä 39. Toisena ryhmänä erottui tutkijat ja asiantuntijat. Tätä ryhmää edustivat etenkin kasvatusalan professorit, ja heidän kommenttinsa ja kannanotot sekä valintakoeuudistushankkeen tutkijat. Näitä lausuntoja ja kannanottoja löytyi aineistosta 10. Kolmantena ryhmänä oli oppilaitosten, etenkin lukioiden ja yliopistojen, johtohenkilökunta (N=7), opettajat (N=7) ja opot (N=3). Heidän lausuntojaan oli aineistossa yhteensä 17. Neljäntenä ryhmänä korostui lukiolaisten haastattelut (N=12) ja lukiolaisia edustavan Lukiolaisten liiton kannanotot ja lausunnot (N=9), yhteensä 21. On kuitenkin silmiinpistävää, että yhtään ammattikoululaisen haastattelua tai kommenttia ei aineistosta löytynyt, ja vain kahdessa artikkelissa oli haasteltu ammattikorkeakoulujen valintahankkeen projektipäällikköä valintakoeuudistukseen liittyen. Ammattikorkeakoulut mainittiin aineistossa yhteensä 30 kertaa, kun taas yliopistot mainittiin 111 kertaa.

Vaikka uutisartikkeleissa puhutaan korkeakoulujen valintauudistuksesta, näkökulma on selkeästi yliopistokeskeinen ja uutisointi keskittyy juuri yliopistojen valintakokeissa tehtyihin muutoksiin ja niiden vaikutuksiin. Ammatillisista oppilaitoksista valmistuvien näkökulmasta valintakoeuudistus mainittiin useimmiten uutisissa vain parilla sivumaininnalla tai lyhyellä lauseella uutisen lopussa, joka pääosin keskittyi ylioppilaisiin ja yliopistoihin:

"Miksi muutoksia tehdään? Nykyinen alakohtainen pääsykoejärjestelmä on korkeakouluille kallis ja hakijoille raskas. Ylioppilaskeväänä moni abiturientti ei jaksaa aloittaa pääsykokeisiin lukemista heti ylioppilaskirjoitusten loputtua, minkä vuoksi moni nuori päätyy pitämään väli vuoden lukion jälkeen." (HS.fi 18.6.2017a)

”Todistusvalintaan liitettiin etukäteen monia huolia. Suosiiko uudistus naisia tai pääseekö oikeustieteelliseen jatkossa vain laudaturin papereilla, pohdittiin HS:n artikkeleissa elokuussa 2017. Esillä on ollut myös huoli lukiolaisten kasvavasta stressistä ja paine alanvalinnan aikaistumisesta, kun ylioppilaskirjoitusten painoarvo korkeakouluun haettaessa kasvaa. --

Myös ammatillisen tutkinnon suorittaneiden asema haussa on ollut esillä. Ammatillisen koulutuksen arvosanoilla voi hakea ammattikorkeakouluun, mutta yliopistoon mieliään pitää käyttää muita reittejä, kuten valintakoetta tai avoimen yliopiston väylää.” (HS.fi 28.5.2020)

Yliopistokeskeisyydestä kertoo paljon se, että valintakoeuudistuksesta ja todistusvalinnasta kerrottaessa ääneen pääsevät uudistushanketta luotsanneet yliopistojen rehtorineuvoston edustajat. Näiden ryhmien äänen näkymistä aineistossa voidaan arvioida argumentoinnin perustelutapojen kautta. Yhtenä merkittävänä tutkimustuloksena onkin asiantuntijoihin vetoaminen, joita edustivat useimmiten yliopistojen professorit ja koulutuspoliittiset tutkijat. Kokemuksiin vetoaminen oli toinen merkittävä perustelukeino valintakoeuudistuksesta kertomisessa, jolloin äänensä saivat kuuluviin lukiolaiset, mutta myös lukioiden rehtorit, opot ja opettajat. Etenkin lukiolaisten haastatteluissa vedottiin myös tunteisiin kuvailemalla heidän suhtautumistaan uudistukseen ja heidän kokemiaan paineita, epäonnistumisia ja onnistumisia opiskeluissa ja hakutilanteissa. Tutkimuksiin ja tilastoihin nojautuva perustelu taas näkyi myös tutkijoiden lausuntojen esiin tuomisena, mutta myös Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimiin selontekoihin ja asiakirjoihin vetoamisena.

7.3 Valintakoeuudistuskeskustelun ajallinen muuttuminen

Olen tarkastellut aineistosta valintakoeuudistuskeskustelua uutisissa ja pääkirjoituksissa ennen uudistuksen voimaan tuloa, uudistuksen alkuvaiheessa ja uudistuksen jälkeen aikavälillä 2017–2022. Diskurssit valintakoeuudistukseen liittyen muuttuivat ajallisesti painottaen jokaisessa vaiheessa uudistuksen erilaisia uhkakuvia ja hyötyjä.

7.3.1 Valintakoeuudistuksen tulevaisuuden uhkakuvat ennen uudistusta

Aineistosta tuli esille, että ennen uudistuksen voimaan tuloa, uudistuksen valmistelu- ja toimeenpanovaiheissa, vuosina 2017–2019 uutisoinnissa välittyivät monenlaiset uhkakuvat ja huolet uudistuksen mahdollisiin seurauksiin liittyen. Koska valintakoeuudistuksen tulevista vaikutuksista ei ollut vielä varmuutta, on luonnollista, että uudistuksia on arvioitu mahdollisten uhkien kautta. Kun valintakoeuudistusta esiteltiin ja arvioitiin uutisissa ja pääkirjoituksissa, sitä tarkasteltiin kahden uhkakuva -diskurssin kautta.

Ensimmäinen diskurssi kuvasi huolta lukiolaisten opiskelupaineista ja uupumuksesta.

”Professori: Pääsykoeuudistus voi kasvattaa korkeakoulujen naisvaltaisuutta, mutta se ei ole uudistuksen ongelmista suurin – ”Nuoret voivat huonosti ja kokevat paineita jo nuoresta pitäen” (HS.fi 19.8.2017)

”Professori tyrmää pääsykoeuudistuksen: ”Käytännössä oikeustieteelliseen pääsisi vain laudaturin papereilla” (HS.fi 16.8.2017)

”Muutoksissa on myös huonot puolensa. Ylioppilastutkinto ei erottele hakijoita yhtä hyvin kuin alakohtaiset valintakokeet” (HS.fi 16.8.2017a)

”Muutos lisää painetta ylioppilaskokeisiin, ja paineet ovat kovat jo nyt”, sanoo 17-vuotias abiturientti” (HS.fi 16.8.2017a)

Toisessa pohdittiin hakija-aineksen muuttumista epätasa-arvoiseksi ja uudistusta arvioitiin myös tulevien opiskelijoiden motivaation kautta.

”Helsinkiäisten huippulukkioiden ylioppilaat valtaavat koko maan yliopistot. Tämä kärjistetty mielikuva liittyy tekeillä olevaan korkeakoulujen pääsykoeuudistukseen eikä ole kaukaa haettu. -- Sisään pääsevien joukko muuttuu, koska suurin osa korkeakouluista

siirtyy ensin valtakunnalliseen yhteisvalintaan ja sitten valintaan yhä enemmän pelkän ylioppilastodistuksen perusteella.” (HS.fi 27.9.2017)

”Korkeakoulujen pääsykoeuudistus suosisi naishakijoita, selviää Turun yliopistossa tehdystä simulaatiosta.” (HS.fi 19.8.2017)

”Kaikilla lukio ei suju suunnitellusti. Heikko ylioppilastodistus voi jatkossa sulkea ovia lahjakkaalta nuorelta, joka innostuu opiskelusta vasta lukion jälkeen.” (HS.fi 16.8.2017a)

”Todistusvalinnassa pois putoavien joukossa olisi paljon hakijoita, joiden ylioppilastodistus ei ole kaksinen. He ovat kuitenkin pääsykokeeseen lukiessaan skarpanneet.” Liljeblad (biolääketieteen lehtori Turun yliopistossa) pelkää, että suorassa todistusvalinnassa sisään voi päästä hakijoita, jotka eivät ole yhtä motivoituneita kuin pääsykokeiden kautta valitut. Hän uskoo, että todistusvalinta johtaisi opintojen keskeyttämiseen nykyistä useammin.” (HS.fi 19.8.2017)

”Ylioppilastutkinnon arvosanojen pisteyttäminen nyt esitetyllä tavalla ohjaisi lukiolaisten kurssivalintoja jopa opetussuunnitelmaa enemmän ja voisi pahimmillaan rapauttaa lukion yleissivistävyyttä.” (HS.fi 14.11.2017)

Edellisessä tekstikappaleessa **rapauttaa**-sana on kielikuvana voimakas termi kuvaamaan sitä, että valintakoeuudistus voisi **pahimmillaan** heikentää koko lukiojärjestelmää perustavanlaatuisesti. Vaikka lainaus koskee kasvatustieteiden tutkijan lausumaa, on kyseinen lause haluttu nostaa heti ensimmäiseksi tekstikappaleeksi uutisartikkelissa. Kielikuvia ja superlatiiveja on tässä diskurssissa käytetty monipuolisesti retorisisina keinoina perustelemaan valintakoeuudistuksen erilaisia uhkakuvia.

Valintakoeuudistuksen uhkakuvissa ennen uudistuksen voimaan tuloa korostui lukiolaisten uupumus ja hakija-aineksen epäsuotuinen muutos uudistuksen seurauksena. Näkökulmina korostuivat opiskeluhuvinvointi, tasa-arvo ja motivaatio. Uudistuksen hyötyjä ei juurikaan tuotu esiin, vaan negatiivisten kielikuvien ja sanavalintojen kautta luotiin epäilyjä uudistusta kohtaan.

7.3.2 Alkuvaiheen arviointia ja opiskelijoiden hyöty

Kun valintakoeuudistuksen toinen vaihe oli juuri saatu otettua käyttöön ja ensimmäinen yhteishaku oli toteutettu uudistuksella, Helsingin Sanomien yhtenä keskeisenä teemana artikkeleissa painottui lukiolaisten opiskelupaineet - diskurssi, johon liittyen mainittiin usein myös valmennuskurssipaineen valuneen lukio-opintoihin, vaikka toisin tavoiteltiin.

"Pääsykoeuudistus ei välttämättä ole helpottanut paineita opiskelupaikan valinnassa kuten toivottiin. -- Korkeakoulujen pääsykoeuudistus lisäsi ylioppilastodistuksen painoarvoa opiskelijoiden valinnassa. Tällä pyrittiin vähentämään paineita pääsykokeissa, mutta paineet näkyvät siirtyneen lukio-opiskeluun. Lukiosta voi pahimmillaan tulla vain preppauskurssi korkeakouluun." (HS.fi 13.1.2020)

"Korkeakouluhaun uudistuksessa haluttiin päästä eroon kalliista valmennuskursseista, mutta toisin näyttää käyneen. -- "Opiskelijavalintojen uudistaminen ei sellaisenaan vaikuta tarjolla olevien paikkojen määrään eli kilpailu säilyy kireänä", myöntää Opetusministeriön opetusneuvos Ilmari Hyvönen." (HS.fi 2.3.2020)

Retorisina keinoina vahvistamaan tätä näkökulmaa on käytetty muun muassa asteilmauksia: "Lukiosta voi **pahimmillaan** tulla vain preppauskurssi korkeakouluun." ja "kilpailu säilyy **kireänä**".

Toisena merkittävänä näkökulmana vuoden 2020 uutisoinnissa haluttiin korostaa opiskelijoiden hyöty -diskurssia. "Rantanen on yksi niistä 21 400 hakijasta, jotka saivat tänä keväänä opiskelupaikan korkeakoulusta ilman pääsykokeita, pelkän ylioppilastodistuksen tai ammatillisen koulutuksen arvosanojen perusteella. - "Lähtökohtaisesti tämä on hakijan kannalta tosi hyvä konsepti. Moni pystyy välttämään tosi stressaavan pääsykoerumban sillä, että menestyy ylioppilaskirjoituksissa", Rantanen sanoo." (HS.fi 28.5.2020)

"Kiristyneestä aikataulusta huolimatta yliopistot suhtautuvat muutokseen optimistisesti, koska esimerkiksi yhä harvemman abin tarvitsee pöntätä pitkän kaavan kautta sekä yo-kirjoituksiin että pääsykokeisiin samana keväänä. -- "Meidän näkökulmastamme tämä on aiempaa työläämpää, mutta toivottavasti opiskelupaikkaa havittelevat nuoret hyötyvät. Uskomme, että uudistus mahdollistaa sen", Mari

Kähkönen Turun yliopiston hakijapalveluista tiivistää kollegoidensa tuntoja.” (HS.fi 9.2.2020)

”Valintauudistus laajenee: Lääkäriopintoihinkin voi tänä keväänä päästä pelkän todistuksen perusteella” (HS.fi 21.1.2020)

”Keskinkertaisellakin todistuksella opiskelupaikka on mahdollista saada.” (HS.fi 9.3.2020)

Vuonna 2020 uutisointi valintakoeuudistuksesta näyttääkin kääntyneen korostamaan enemmän myös uudistuksen etuja verrattuna aiempien vuosien uutisointiin. Retorisina keinoina tätä diskurssia vahvistamaan on käytetty positiivisia ilmauksia, kuten: ”Lääkäriopintoihinkin **voi** tänä keväänä **päästä** pelkän todistuksen perusteella” ja ”Keskinkertaisellakin todistuksella opiskelupaikka **on mahdollista saada.**”. Samalla kun opiskelijoiden hyötyjä korostettiin, oltiin huolissaan myös heidän jaksamisestaan, etenkin lukio-opinnoissa. Valintakoeuudistuksen käyttöönottovaiheen uutiskeskustelua hallitsi siis keskenään melko ristiriitaiset diskurssit.

7.3.3 Valintakoeuudistuksen jälkeinen todistusvalintatyytymättömyys ja toteutuneet toiveet

Kun valintakoeuudistuksen toinen vaihe oli astunut voimaan 2020 lisäten merkittävästi todistusvalintakiintiöitä yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, uutisointi siirtyi vuosina 2021–2022 koskemaan etenkin todistusvalinnan pisteytysten koettua epäreiluutta.

”Tapa, jolla valinnoissa pisteytetään todistuksia, ei ole miellyttänyt kaikkia. Esimerkiksi oikeustieteisiin hakeva hyötyy todistusvalinnassa enemmän uskonnon tai fysiikan kuin yhteiskuntaopin laudaturista. Englannin kieltä opiskelemaan hakenut saa enemmän pisteitä eximiasta pitkässä matematiikassa kuin pitkässä englannissa.” (HS.fi 2.12.2021)

”Valintauudistuksessa olisi Köngäksen mielestä tarkistettavaa ainakin siinä, miten aineista saatavat pistemäärät painottuvat. ”Jos haluaa opiskelemaan vaikka englantia, englannin arvosanan pitäisi painottua enemmän kuin pitkän matematiikan tuloksen, toisin kuin nyt on.” (opiskelijakommentti, HS.fi 4.11.2021)

"Niemen (lukion rehtori) mukaan yo-arvosanoja suosivassa valintajärjestelyssä on sekä hyviä että huonot puolensa. "Toisaalta on hyvä ajatus, että valinnassa todistuksella ja lukiolla on merkitystä ja arvoistetaan lukioaikana tehtyä työtä. Toisaalta taas todistuksen painoarvo tulee suhteettoman suureksi." Niemi kertoo uuden valintajärjestelyn aiheuttavan lukiolaisille paineita jo valmiiksi raskaiden opintojen lisäksi." (HS.fi 17.6.2021)

"Korkeakoulujen valintasysteemi suosii tiettyjä aineita toisten yli. Esimerkiksi pitkän matematiikan suosio on noussut, koska siitä saatavat pisteet ovat muita aineita suurempia." (HS.fi 17.6.2021)

"Yliopistojen opiskelijavalintoja aiotaan uudistaa – Taustalla todistusvalintaan kohdistunut kritiikki" (HS.fi 27.4.2022)

Ennen valintakoeuudistusta ja uudistuksen kynnyksellä myös Helsingin Sanomien kannanotot pääkirjoituksissa näkyvät suuremmin ja vahvemmin. Esimerkiksi juuri uudistuksen toisen vaiheen todistusvalintalisäyksen uutisoinnissa kannanotto näkyy jo heti otsikossa *"Todistusvalinnan tuntuva lisäys suivaannutti korkeakouluihin pyrkijöitä syystäkin"* (HS.fi 7.7.2020). Samassa pääkirjoituksessa otetaan kantaa myös seuraavalla tavalla: *"Suosittujen alojen valintakokeisiin valmistautuneet tunsivat itsensä huijatuiksi, kun valintakriteerit kesken kaiken muuttuivat. Ensi vuonna valintakokeita olisi syytä pitää enemmän."*

Todistusvalinnan epäreiluttä on argumentoitu esimerkiksi haastatteleamalla lukiolaisten kokemuksia ja lukioiden rehtoreita ja vetoamalla yleiseen näkökulmaan siitä, että todistusvalintaan kohdistuu kritiikkiä.

Toinen merkittävä näkökulma valintakoeuudistuksen seurauksien arvioinnissa oli tammikuussa 2021 ilmestyneen valintakoeuudistuksen väliraportin ja kesäkuussa 2022 loppuraportin erityisesti onnistuneiksi kuvatut tulokset.

"Todistusvalinnalla ja koepisteillä valittujen välillä oli eroja. Tutkijoiden mukaan on varsin todennäköistä, että todistusvalinnan lisääminen on ollut merkittävässä roolissa paikan vastaanottaneiden ikäjakauman nuorentumisessa. Väliraportin mukaan todistusvalinnalla valitut ja paikan vastaanottaneet ovat sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistosektorilla keskimäärin 2–3 vuotta nuorempia kuin koepisteillä valitut ja paikan vastaanottaneet. Todistusvalinnalla valitaan erityisen paljon alle 21-vuotiaita: tähän

ikäryhmään kuuluu ammattikorkeakouluihin todistusvalinnalla valikoituneista 40 prosenttia ja yliopistoihin todistusvalinnalla valikoituneista peräti 65 prosenttia (HS.fi 17.2.2021)

"Ainakin yksi uudistuksen tavoitteista näyttää jo jossain määrin toteutuneen, sillä nuorimpien osuus hyväksytyistä nousi edelliskeväästä." (HS. 22.1.2021)

"Aiemmin suuri määrä opiskelijoita pyrki useana vuonna opiskelupaikoihin ja pääsi niihin joko monien pääsykoekertojen jälkeen tai ei ollenkaan. Valintauudistuksella tästä ilmiöstä haluttiin päästä eroon mahdollisimman suurissa määrin ja päästiinkin. Pekkarinen (VATT:n loppuraportin kirjoittaja) sanoo" (HS.fi 3.6.2022a)

Toivottujen tulosten täyttymistä onkin argumentoitu vetoamalla etenkin tutkimustuloksiin ja tutkijoiden näkemyksiin, kuten edellisistä lainausesimerkeistä ilmenee.

Valintakoeuudistuksen jälkimainingeissa kamppaili siis kaksi erilaista diskurssia, joista toinen keskittyi todistusvalintasysteemin epäreiluuteen ja toinen taas valintakoeuudistuksen saavutettuihin onnistumisiin ja toteutuneisiin tavoitteisiin. Onkin mielenkiintoista, että juuri toteutuneiden toiveiden diskurssissa tuli vahvasti esiin tehokkuus-tuottavuus -näkökulma: opiskelijoiden aloitusikä nuoreni ja ensikertalaisten osuus valituista kasvoi. Toisaalta hallituksen ja OKM:n tavoitteet uudistukselle uusintavat uusliberaalia tehokkuus-tuottavuus -diskurssia, joten siksi ei ole ihme, että näkemys on vallalla myös mediakeskustelussa, kun tuloksia on esitelty. Myös todistusvalintakritiikin voidaan nähdä heijastelevan tehokkuus-tuottavuus -diskurssia, sillä uupuneet ja innottomat opiskelijat eivät välttämättä menesty ylioppilaskirjoituksissa, jaksaa hakea heti korkeakouluopintoihin tai eivät jaksaa opiskella tarpeeksi tehokkaasti yliopistossa jo valmiiksi uupuneina (Salmela-Aro ym. 2022).

Muita vähäisempiä aiheita, joita valintakoeuudistusuutisoinnissa käsiteltiin, olivat muun muassa korkeakoulujen opiskelijavalintojen mahdollinen muutos sukupuolittumisella, jota kuvattiin "naisistuminen" -termillä: "Yllätys Suomen korkeakoulujen pääsykokeissa: "Naisistuminen" pysähtyi, miehille aukeni entistä enemmän paikkoja" (HS.fi 22.1.2021), hakukäyttäytymisen muutokset

liittyen useampiin korkeakoulupaikkoihin hakemiseen: *”Opiskelijavalinnan uudistus näkyy myös hakukäyttäytymisessä: etenkin nuoret hakivat yhä useampaan paikkaan. -- ” Lisäksi on helpompaa hakea samanaikaisesti sekä ammattikorkeakouluun että yliopistoon tai eri aloille korkeakoulusektorien sisällä, kun alakohtaisiin valintakokeisiin valmistautuminen ei ole enää välttämätöntä.”* (HS.fi 17.2.2021), sekä ns. hakupainealojen jatkuva ja muuttumaton kilpailu: *”Pekkarinen (VATT:n valintakoeuudistuksen loppuraportin kirjoittaja) muistuttaa, että todistusvalinta ei muuta hakijasumaa kaikilla aloilla. Tämä koskee etenkin niin kutsuttuja hakupainealoja. Näitä aloja ovat muun muassa psykologia, kauppa ja hallinto, oikeustieteet, suun terveydenhuolto ja lääketiede.”* (HS.fi 3.6.2022a) *”Ja kun aloituspaikkojen määrä ei juuri lisäännny, säilyy kilpailu kireänä vastakin, mikäli tähtäimessä on niin sanottu hakupaineala, kuten yliopistoissa lääketiede ja oikeustiede. Näille aloille pyrkivät ovat hyödyntäneet myös eniten valmennuskursseja, ja tekevät niin vastakin, jollei lukio ole sujunut ihan nappiin.”* (HS.fi 21.1.2020). Nämä diskurssit jäivät kuitenkin melko vähäisiksi kokonaisaineistossa, joten mainitsen ne tulosten yhteydessä lyhyesti.

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Erilaisia yhteiskunnallisia instituutioita ja poliittisia päätöksiä on kuvattu tietyn vallalla olevan diskurssin läpi, ja tällä hetkellä yhteiskunnassamme näyttäisi olevan vallalla ”taloudellistamisen” näkökulma. Sillä tarkoitetaan ilmiöiden tarkastelua rahataloudellisesti yhteismitallisina ja juridisesti markkinavaihdon piirissä olevina (Eskelinen 2017). Taloudellistamiseen liittyvät keskeisesti tehokkuuden ja tuottavuuden käsitteet. Myös aiemmat korkeakoulujen uudistuksiin liittyvät tutkimukset (mm. Björn ym. 2017; Björn ym. 2023; Lampinen 2003) tukevat näkemystä siitä, että korkeakoulupoliittisten uudistusten pääargumentteina on korostunut etenkin tehokkuus-tuottavuus -näkökulmat aina 1990-luvulta lähtien. Tuloksista oli selkeästi nähtävissä, että Helsingin Sanomien valintakoeuudistusten diskurssit toisintavat samankaltaista tehokkuus-tuottavuus -diskurssia, minkä on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan vallitseva uusliberalistinen diskurssi yhteiskunnassa, etenkin korkeakoulupoliittisessa päätöksenteossa (Kankaanpää 2013; Lampinen 2003; Björn ym. 2017; Björn ym. 2023; Kallunki ym. 2015).

Tutkimuksen aineistossa valintakoeuudistuksen päätavoitteen mainittiin olevan nopeampi pääsy korkeakouluopintoihin toisen asteen jälkeen ja sitä kuvattiin mm. näillä tavoilla: *”Uudistukset ovat osa tavoitetta, jossa korkeakouluihin pääsyä pyritään voimakkaasti nopeuttamaan. Aiemmat uudistukset, kuten ensikertalaisikiintiöt, eivät ole tehonneet”* (HS.fi 14.5.2018) ja *”Valintauudistuksen tavoitteena on, että toisen asteen koulutuksesta olisi helpompi jatkaa suoraan korkeakouluihin.”* (HS.fi 6.9.2020). Muista OKM:n luettelemista valintakoeuudistuksen tavoitteista uutisissa ja pääkirjoituksissa mainitaan vain epäsuorasti. Onkin mielenkiintoista, että Helsingin Sanomissa näytti olevan vuosina 2017–2022 vallalla varsin yksinkertaistettu diskurssi valintakoeuudistuksen päätavoitteesta tai oikeastaan ainoasta tavoitteesta. Valintakoeuudistuksen varhaisista tuloksien uutisissa ja pääkirjoitusteksteissä

uudistuksen päätuloksina mainitaankin juuri opiskelijoiksi valittujen nuorentunut ikäjakauma kuvaten tavoitetta lyhentyneistä opiskeluaajoista. Nämä diskurssit toisintavat Opetus- ja kulttuuriministeriön sanomaa ”suorasta koulutusputkesta” kohti talouselämän tarpeita ja siten heijastavat yleistä koulutuspoliittista diskurssia tehokkuus-tuottavuus -näkökulmasta (Eskelinen 2023; Björn 2017; Björn 2023; Kallunki ym. 2015).

Aineistossa ennen valintakoeuudistuksen voimaan tuloa vuosina 2017–2018 uutisointi keskittyi pitkälti erilaisiin uhkakuviin. Vuoden 2020 alkupuolella, kun valintakoeuudistuksen toinen vaihe tuli kokonaisuudessaan voimaan etenkin yliopistojen isommilla todistusvalintakiintiöillä, uutisoinnissa toistui näkökulma lukiolaisten opiskelupaineisiin. Valintakoeuudistuksen kuvattiin lisänneen lukio-opinnoista suoriutumisen paineita, mutta samalla toisaalta helpottaneen opiskelijoiden pääsyä korkeakouluihin.

Kun uudistus oli ollut voimassa vuoden ja ensimmäisiä tuloksia uudistuksen jälkeen oli saatu kerättyä, uutisoinnissa korostuivat todistusvalinnan epäkohdat ja koettu epäreilisuus, mutta toisaalta taas valintakoeuudistuksen tavoitteiden täytyminen ja hyöty positiivissävyyteisesti.

Yhtenäistä jokaisen ajallisen vaiheen diskursseissa oli uudistuksen tarkastelu etenkin opiskelijoille koituvien hyötyjen ja haittojen näkökulmista. Tämän näkökulman kanssa rinnalla kulki kuitenkin työvoima- ja talouspoliittinen näkökulma uudistuksen eduista koulutetun työvoiman saamisesta nopeasti yhteiskunnan tuottaviksi jäseniksi.

Kun palataan Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM 2022) kymmeneen perusteluun valintakoeuudistuksen tarkoituksesta, aineistosta on nähtävissä, että näistä linjauksista viisi toistuu myös Helsingin Sanomien koulutukselliseksi ongelmiksi kuvatuissa diskursseissa. OKM:n 1. mainittu päätekijä: ”Uusista ylioppilaista 75% hakijoista vain kolmasosa jatkaa opiskelua välittömästi 2. asteen opintojen jälkeen” liittyy sekä välivuosiongelma -diskurssiin että ylioppilassuma -diskurssiin. 3. mainittu päätekijä: ”Suomessa aloitetaan melko myöhään korkeakouluopinnot (24-vuotiaana)” voidaan liittää etenkin ylioppilassuma -diskurssiin. 4. mainittu päätekijä: ”Ei-toivotut

välivuodet eivät ole kenenkään etu” kytkeytyy suoraan välivuosi-ongelma -diskurssiin. 5. päätekijä: ”Opiskelijavalinta Suomessa on kansainvälisesti katsottuna raskas” liittyy työläästä pääsykokeet -diskurssiin ja 9. päätekijä: ”Lukion viimeinen vuosi on kohtuuttoman raskas päällekkäisten ylioppilaskokeiden ja pääsykokeisiin valmistautumisen takia” kytkeytyy lukiolaisten uupumus -diskurssiin. Puolet OKM:n listaamista valintakoeuudistuksen päätekijöistä jää kuitenkin Helsingin Sanomien teksteissä vähälle huomiolle. Helsingin Sanomien valintakoeuudistusaineistossa kokonaan ulkopuolelle jäivät nämä OKM:n listaamat pääkohdat: jatko-opintojen ulkopuolelle jääminen, ulkomaille korkeakouluopintoihin lähteminen, korkeakoulujen valintakoe-kustannukset, ylioppilastutkinnon yhdenmukaisuus, ammattikoululaisten sujuva väylä jatko-opintoihin.

Valintakoeuudistuksen koulutuspoliittisiksi mainitut kuusi pääongelmakohtaa kietoutuvat tiiviisti myös toisiinsa. Päätaavoitteen eli nopeamman siirtymisen korkeakouluopintoihin esteenä kuvattiin olevan turhat välivuodet, raskaat luku-urakat ylioppilaskirjoitusten jälkeen, lukiolaisten uupumus ja hakijasumat. Välivuosiin katsottiin toisaalta taas liittyneen työläästä (aiemmat) pääsykokeet ja lukiolaisten uupumus, kun taas lukiolaisten uupumukseen liitettiin raskas aiempi pääsykoejärjestelmä ja nykyinen matematiikan dominanssi todistusvalinnoissa. Valintakoeuudistuksen arvioitiin sekä potentiaalisesti lisäävän lukiolaisten uupumusta että vähentävän sitä. Näissä diskursseissa yleisimmin käytetyt retoriset keinot olivat erilaiset asenneadjektiivit, kielikuvat, kielteisten tulosten kuvailu, auktoriteetteihin ja tutkimustuloksiin vetoaminen sekä kokemuksiin ja tunteisiin vetoaminen. Näillä retorisisilla keinoilla vahvistettiin koulutukselliseksi ongelmiksi kuvattuja diskursseja. Koulutukselliseksi ongelmiksi kuvatut diskurssit kytkeytyivät myös tiivistä osaksi aiemmin mainittua koulutuspoliittista tehokkuus-tuottavuus -diskurssia.

Valintakoeuudistuksessa äänensä saivat kuuluviin lukiolaiset, akateemiset asiantuntijat, poliitikot ja oppilaitosten (lukioiden ja yliopistojen) henkilökunta, mutta paitsioon keskusteluissa jäivät suureksi osaksi ammattikoululaiset ja

ammattikorkeakoulujen edustajat. Mielestäni on myös huomionarvoista, että Helsingin Sanomien valintakoeuudistusaineistossa lehdessä käyty valintakoeuudistuskeskustelu oli pääosin ylioppilas- ja yliopistokeskeinen. Samanlainen huomion jakautuminen on nähtävissä myös yleisesti korkeakoulututkimuksessa (mm. Ahola 2004; Kallunki ym. 2015; Haltia 2022) Valintakoeuudistus kosketti kuitenkin myös ammatillisista opinnoista valmistuvia, ja he ovat yhtä lailla jatko-opintokelpoisia korkeakouluopintoihin ylioppilaiden rinnalla. Yliopistoon reitti ei kuitenkaan ole niin suoraviivainen kuin ylioppilailla, mutta esimerkiksi todistusvalinta on ammattikoululaisille samankaltainen myös ammattikorkeakouluopintoihin pyrkiessä kuin ylioppilaille yliopisto-opintoihin pyrittäessä.

Johtopäätöksenä totean, että Helsingin Sanomien valintakoeuudistuksen diskursseissa oli nähtävissä samanlaista retoriikkaa liittyen tehostamis- ja nuorentamispyrkimyksiin kuin aiemmissa korkeakoulu-uudistuksia käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu (Haltia ym. 2013; Mankki & Räihä 2020). Kyseinen retoriikka ja diskursiivinen kuvailu toisintaa siten yleistynyttä yhteiskunnallista ja poliittisessa päätöksenteossa esiintyvää uusliberalistista tehokkuus-tuottavuus -argumenttia ja diskurssia (Eskelinen ym. 2023; Kallunki ym. 2015, Eskelinen 2017; Björn ym. 2023; Björn ym. 2017)

8.2 Tutkimuksen arviointi, validiteetti ja eettisyys

Olen noudattanut tiedeyhteisön yleisiä standardeja (TENK 2023) aineiston käsittelyssä, analyysissä ja raportoinnissa, enkä ole muokannut tai muotoillut aineistoa siten, että se ei ole enää paikkaansa pitävä. Olen varmistanut aineistoni yhtenäisyyden ja laadun siten, että olen aineistonkeruuvaiheessa tallentanut tutkimukselleni oleelliset Helsingin Sanomien valintakoeuudistusta käsittelevien uutisten ja pääkirjoitusten tekstit erilliseen Word-tiedostoon tietoturvallisesti varmuuskopioituvaan yliopiston U-asemaan. Näin olen varmistanut sen, että alkuperäinen aineisto pysyy muuttumattomana tutkimuksen teon ajan, tutkimuksen aikainen tietosisältö säilyy, eikä

tutkimuksen luotettavuus vaarannu, vaikka aineisto poistuisikin tai muokkautuisi Helsingin Sanomien arkistossa. Raportoinnissa ja analysoinnissa olen käsitellyt aineistoa huolellisesti ja tarkasti siten, että Helsingin Sanomien kirjallinen aineisto on referoitu oikein ja että aineistoa koskevat lähdeviitteet on merkitty oikein tekstiin sekä aineistoviiteluetteloon. Olen käyttänyt tekstejä ja niiden osia suorina lainauksina, enkä ole kääntänyt tai muokannut uutiseen tai pääkirjoitukseen kirjoitettua tekstiä, jotta sitaatti ei muutu vääristellyksi. Olen koonnut aineiston tiivistetyssä muodossa excel-tiedostoon, johon olet merkinnyt artikkelin julkaisupäivämäärän ja otsikon, ja koonnut erilaisia ilmauksia valintakoeuudistukseen liittyen taulukkoon artikkeleittain. Sen jälkeen lajitelin tekstit aikajärjestyksessä ja aloin tarkastelemaan, onko valintakoeuudistusta koskevissa teksteissä ajallisia eroavaisuuksia. Kokosin tekstit kolmeen kategoriaan, joista ensimmäiseen kokosin tekstit ennen uudistusta vuosilta 2017–2019, toiseen uudistuksen käyttöönottovaiheen tekstit vuodelta 2020 ja tekstit uudistuksen voimaan tulon jälkeen vuosilta 2021–2022. Tarkastelin aineistoa vielä kokonaisuudessaan etsien toistuvia sisältöteemoja ja samankaltaisia ilmauksia, jonka jälkeen kokosin tekstit samojen sisältöjen mukaan, joita löytyi aineistosta kuusi.

Helsingin Sanomien nettipohjaisen arkiston tekstit ovat julkisia, mutta suurimmaksi osaksi vain lehden tilaajien saatavilla, mutta niiden käsittely vertautuu julkisten tekstien käsittelyyn, jolloin minun ei ole tarvinnut erikseen pyytää tekstien kirjoittajilta lupaa heidän kirjoituksiensa käyttöön, vaikka tekstit ovatkin tekijänoikeuksin suojattuja (TENK 2023). En käsittele tutkimuksessani henkilötietoja, joten tässä tutkimuksessa minun ei ole tarvinnut pyytää erikseen tutkimuslupaa Helsingin Sanomien uutisten ja pääkirjoitusten kirjoittajilta, mutta olen tutkimuksessani pyrkinyt olemaan kunnioittava alkuperäistekstejä, niiden kirjoittajia ja lehteä kohtaan pitämällä huolen siitä, että olen viitannut teksteihin oikein, enkä ole irrottanut tekstilainauksia asiayhteyksistään niin, että viesti muuntuisi aineistosta raportoitaessa. Näin olen varmistanut sen, että lainauksia on luotettavasti käsitelty tutkimuksen teossa. Kirjoittajien henkilötietojen esiin nostaminen ei ollut tutkimuksen kannalta relevanttia,

tutkimuksen tarkoituksena ei ole ollut korostaa kuka kirjoittaa ja viestii, vaan mitä ja miten Suomen isoimmassa uutismediassa viestitään, tällä tavoin olen suojellut myös kirjoittajien anonymiteettia ja pyrkinyt välttämään tarpeetonta haittaa lehdelle ja lehden kirjoittajille (TENK 2019).

Tutkimukseni luotettavuutta parantaa se, että käyttämäni aineistot ovat avoimia ja periaatteessa kaikkien saatavilla Helsingin Sanomien nettiarkistossa, jolloin tutkimusaineisto on saatavissa myös muille tutkijoille ja toistettavissa saman aineiston kanssa (TENK 2019). Toistettavuudessa tulee toki huomioida se, että Helsingin Sanomilla on valta poistaa ja muokata arkistonsa tekstejä ajan kuluessa, jolloin tutkimus ei välttämättä ole toistettavissa enää tietyn ajan jälkeen. Tallentamani tutkimusarkisto sisältää tekijänoikeudella suojattua materiaalia, jolloin tallentamaani tutkimusmateriaalia en voi sellaisenaan avata tai luovuttaa muille, enkä ole tallentanut sen kuin tämän tutkimuksen käyttöön. Aineisto on tallennettu Jyväskylän yliopiston tietoturvaliselle, henkilökohtaisen käyttäjätunnuksen takana olevalle U-asetalle, jolloin aineisto on tietosuojalain näkökulmasta tietoturvalisesti säilytetty, eikä tekijänoikeuksia näin ollen rikota (Tekijänoikeuslaki (8.7.1961/404)). Aineisto myös poistetaan U-asetalta, kun tutkimus on julkaistu. Tutkimuksen luotettavuuden olen pyrkinyt myös varmistamaan siten, että olen viitannut aikaisempiin tutkimuksiin, asiakirjoihin ja lausuntoihin oikein ja asianmukaisesti sekä kunnioittanut heidän tekemää työtään niin, että en ole esittänyt aikaisempien tutkimusten ajatuksia tai tuloksia ominani.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Korkeakoulujen valintakokeiden ympärillä käytävä keskustelu ei luultavasti laannu lähivuosina. Jatkossa aiheen tutkimusta voisi laajentaa esimerkiksi tutkimalla useampaa uutismediaa tai leventämällä ajallista perspektiiviä valintakoeuudistuksen historialliseen kehitykseen. Onkin mielenkiintoista nähdä, miten valintakoe keskustelu jatkuu mediassa, kun etenkin todistusvalintaa uudistetaan vuonna 2026. Muuttuvatko muun muassa

matematiikan dominanssi ja lukiolaisten uupumus -diskurssit merkittävästi, koska näiden aiheiden perusteella todistusvalintapisteytystä lähdettiin arvioimaan uudelleen?

Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita olisivat myös nuorten haastattelut ja heidän kokemuksensa median mahdollisista vaikutuksesta mielikuviin ja ajatuksiin valintakokeista, uupumuksesta ja opiskelusta. Myös keskeisten hakutilanteisiin liittyvät toimijoiden, kuten opinto-ohjaajien, näkemyksiä valintakoeuudistuksen mielikuvien vaikutuksista opiskelijoiden hyvinvointiin olisi mielenkiintoista tutkia enemmän.

Tässä aineistossa en ole eritellyt uutisartikkeleiden ja pääkirjoitusten diskursseja, joten on mahdollista, että analyysi olisi muotoutunut eri tavalla, jos olisin tutkinut vielä näiden kahden tekstilajin eroja. Tästä tutkimuksesta rajattiin ulos myös mm. henkilöhaastattelut, kolumnit ja mielipidekirjoitukset. Tämänkaltaisissa tekstityypeissä kielenkäyttö on usein värikkäämpää ja monipuolisempaa kuin uutisteksteissä, siksi olisikin mielenkiintoista tutkia aihepiiriä laajemmin myös näiden eri tekstilajien näkökulmasta.

Valintakoeuudistuskeskustelua voisi tutkia myös muita diskurssianalyysin suuntauksia hyödyntäen tai ottaa analyysin kohteeksi uutislehdistöä laajempi yhteiskunnallinen diskurssi.

LÄHTEET

- Ahola, S. (2003). *Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittäminen – Selvitysmiehen väliraportti*. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:29.
- Ahola, S. (2004). *Yhteishausta yhteisvalintaan: Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittäminen*. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:9.
- Björn, I., Saarti, J., & Pöllänen, P. (2017). Opetusministereiden poliittinen puhe ja yliopistolaitoksen uudistamisen retoriikka 2005–2015. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017):1. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201706137143>
- Björn, I., Pöllänen, P. & Saarti, J. (2023). Tehostaminen 2020-luvun yliopiston eetoksena. Teoksessa T. Eskelinen, E. Jokinen & L.A. Rokkonen. (toim.), *Tehostamisyhteiskunnan jäljet*. Jyväskylä: Sophi.
- Björn, I., Saarti, J. & Pöllänen, P. (2017). Suomalaiset yliopistot ja yliopistojen tuottama sivistys tehostamistalouden kohteena. Teoksessa T. Eskelinen, H. Harjunen, Hirvonen, H. & E. Jokinen (toim.), *Tehostamistalous*. Jyväskylä: Sophi.
- van Dijk, T.A. (1995). Power and the News Media. Teoksessa D. Paletz (toim.), *Political Communication and Action*. (s. 9–36). Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Eskelinen, T. (2017). Tehostaminen ja ekonomismin politiikka. Teoksessa T. Eskelinen, H. Harjunen, Hirvonen, H. & E. Jokinen (toim.), *Tehostamistalous*. Jyväskylä: Sophi.
- Eskelinen, T., Harjunen, H., Hirvonen, H. & Jokinen, E. (2017). *Tehostamistalous*. Jyväskylä: Sophi.
- Eskelinen, T., Jokinen, E. & Rokkonen L.A. (2023). *Tehostamisyhteiskunnan jäljet*. Jyväskylä: Sophi.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*. C. Cordon (toim.), New York: Pantheon Books.

- Hakala, S., Herkman, J. & Kantola, A. (2012). Poliittikkaa mediayhteiskunnassa. *Media & viestintä* 35(2012): 2.
- Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U., & Peura, M. (2022). Opiskelijavalintojen ensikertalaiskiintiöiden poliittinen oikeutus ja kritiikki. *Kasvatus & Aika*, 16(1), 5–21. <https://doi.org/10.33350/ka.101665>
- HS Pääkirjoitus 18.8.1991 <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003085423.html> (luettu 31.1.2023)
- Husa, S. (1995). Foucault’lainen metodi. *Niin & näin* 3/1995, (s. 42-48).
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (15. uudistettu painos). Tammi.
- Häkkinen, I. (2004). *Do university entrance exams predict academic achievement?* Uppsala Universitet Department of Economics. Working Paper 16.
- Jokinen, A., Juhlia, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi – teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino
- Kakkuri-Knuuttila, M-L., & Halonen, I. (1998). Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa M-L. Kakkuri-Knuuttila (toim.), *Argumentti ja kritiikki : lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus.
- Kallunki, J., Koriseva, S., & Saarela, H. (2015). Suomalaista valtiollista yliopistopolitiikkaa ohjaavat perustelut tuloksellisuuden aikakaudella. *Kasvatus & Aika*, 9(3). Noudettu osoitteesta: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68541>
- Kankaanpää, J. (2013). *Kohti yritysmäistä hyöty-yliopistoa. Valtiovallan tahto Suomessa vuosina 1985–2006 ja kokemukset kolmessa yliopistossa*. [Väitöskirja, Turun yliopisto].
- Karhunen, H., Pekkarinen, T., Suhonen, T. & Virkola, T. (2021). *Opiskelijavalintauudistuksen seurantalutkimuksen väliraportti*. VATT Muistiot 62. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki. <https://www.doria.fi/handle/10024/185280>
- Kauko, J. (2011). *Korkeakoulupolitiikan dynamiikat Suomessa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].

- Kivinen, O. & Nurmi, J. (2014). Labour market relevance of European university education. From enrolment to professional employment in 12 countries. *European Journal of Education*, 49 (4), 558–574. Saatavissa <https://doi.org/10.1111/ejed.12095>
- Koskinen, M. & Puustinen, M. (2022). Yrittäjyyskasvatuksen retoriikkakansanedustajien puheissa 2004–2006. *Kasvatus & Aika*, 16 (1) 2022, 67–84. <https://doi.org/10.33350/ka.102996>
- Kunelius, R., Noppari, E., & Reunanen, E. (2009) *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö, julkaisuja A 112.
- Lampinen, O. (2003). *Suomalaisen korkeakoulutuksen uudistaminen: Reformeja ja innovaatioita*. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2003:25.
- Mankki, V., & Räihä, P. (2020). Opettajankoulutuksen opiskelijavalintojen uudistamisen jatkumo: Tausta-ajendoja ja sivuvaikutuksia. *Kasvatus & Aika*, 14(3), 4–19. <https://doi.org/10.33350/ka.90951>
- Mäkilä, K. (2008). *Tuhoa, tehoa ja tuhlausta: Helsingin Sanomien ja New York Timesin ydinaseuutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945–1998*. Jyväskylä Studies in Humanities 84.
- Muhonen, R. & Ursin, J. (2020). Tuntematon tunnetuksi: kansainvälistyvän yliopiston ja kehittyvien opiskelijavalintojen haasteet. Teoksessa J. Ursin & R. Muhonen (toim.), *Tuntematon korkeakoulutus*. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura, 9–22.
- OKM = Opetus ja kulttuuriministeriö. (2002). *Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpano*. Opetusministeriön työryhmien muistioita 39:2002. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-163-1>
- OKM = Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2003). *Ammattikorkeakoulujen yhteishaku-uudistus*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:26. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-669-2>
- OKM = Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2016). *Valmiina valintoihin, Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa*. Opetus-

ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016: 37.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79291>

OKM = Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). Usein kysytyjä kysymyksiä korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksesta. Saatavissa:

<https://okm.fi/usein-kysyttya-korkeakouluvalinnat>. Viitattu 20.9.2022

Opiskelijavalintojen kehittäminen, Powerpoint-esitys 4.4.2023. Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämishanke 2022-2025.

<https://blogs.helsinki.fi/valintahanke/materiaalipankki/>

Palonen, K. (1997). *Kootut retoriikat: Esimerkkejä politiikan luennasta*.

Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 11. Jyväskylän yliopisto.

Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1971). *The new rhetoric: A treatise on argumentation*. Notre Dame (IN): University of Notre Dame Press.

Perelman, C. (1996). *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.

Pietikäinen, S., & Mäntynen, A. (2020). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Salmela-Aro, K., Upadyaya, K., Ronkainen, I. A., & Hietajärvi, L. (2022). Study burnout and engagement during COVID-19 among university students: The role of demands, resources, and psychological needs. *Journal of Happiness Studies*.

Salmela-Aro, K., & Hietajärvi, L. (2020). Lukiolaisten hyvinvointi vaatii toimenpiteitä. Teoksessa *Lukiolaisbarometri 2019* (s. 1-19). Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö

Otus. <https://www.otus.fi/julkaisu/lukiolaisbarometri-2019/#Lukiolaisbarometri%202019%20-%20artikkelikokelma>

TENK = Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

TENK = Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettisen

neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

- Upadyaya, K., & Salmela-Aro, K. (2021). Positive Youth Development Through Student Engagement: Associations with Well-Being. Teoksessa: R. Dimitrova, & N. Wium (toim.), *Handbook of Positive Youth Development : Advancing Research, Policy, and Practice in Global Contexts* (s. 361-374). (Springer Series on Child and Family Studies SSCFS). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-70262-5_24
- Utriainen, J., Kallio, E. & Tynjälä, P. (2012). *Opiskelijavalintojen kehittäminen kasvatustieteessä: Tutkimus-ja kehityshankkeen loppuraportti. Työpapereita 28.* Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Vierula, J., Karihtala, T., Haavisto, E. & Talman, K. (2021). *Ammattikorkeakoulujen uuden digitaalisen valintakokeen kehittäminen – toteuttamisvaiheen tulokset.* Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-288-9>
- Vuorinen-Lampila, P. (2020). Yliopiston opiskelijavalinnasta opintourille : miten opintouratyypit ja siirtymäjärjestelmä linkittyvät koulutuspoliittisiin tavoitteisiin?. Teoksessa J. Ursin, & R. Muhonen (toim.), *Tuntematon korkeakoulutus.* Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia, 80. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202005253448>
- Vääliverronen, E. (2012). Median kuviteltu valta. Teoksessa K. Karppinen & J. Matikainen (toim.), *Julkisuus ja demokratia.* Tampere: Vastapaino.
- Yliaska, V. (2017). Tehokkuustalouden lähihistoria. Teoksessa T. Eskelinen, H. Harjunen, Hirvonen, H. & E. Jokinen (toim.), *Tehostamistalous.* Jyväskylä: Sophi.

AINEISTOVIITTEET

30.9.2022 "Valintakoejärjestelmää on uudistettava tutkitun tiedon perusteella" (HS.fi 30.9.2022) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009103027.html> (Viitattu 1.3.2023)

29.9.2022 "Opetusministeri Andersson suhtautuu avoimin mielin ylioppilas-kirjoituksista luopumiseen, lukiolaiset vastustavat" (HS.fi 29.9.2022) <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009101626.html> (Viitattu 29.10.2022)

4.6.2022 "Jotkut korottavat ylioppilas-kokeiden arvo-sanoja jopa yli 30 kertaa - Sofia Sillanpää kertoo, mistä "sarja-uusimisessa" on kyse" (HS.fi 4.6.2022) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008856958.html> (Viitattu 1.4.2023)

4.6.2022a " Onnittelut koronan leimaamat opintonsa päättävälle" (HS.fi 4.6.2022) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008862442.html> (Viitattu 30.3.2023)

3.6.2022 " Opetusministeri Li Andersson: Valintakoe-uudistus aiheuttanut paineita ja stressiä" (HS.fi 3.6.2022) <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008862366.html> (Viitattu 30.3.2023)

3.6.2022a "Todistusvalinta on tehostanut opiskelijavalintaa - harvemmalle tulee turhia välivuosia" (HS 3.6.2022) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008839128.html> (Viitattu 30.3.2023)

27.4.2022 " Yliopistojen opiskelijavalintoja aiotaan uudistaa - Taustalla todistusvalintaan kohdistunut kritiikki" (HS.fi 27.4.2022) <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000008777831.html> (Viitattu 1.4.2023)

22.4.2022 "Yliopistot haluavat helpottaa hakijoidensa elämää: Jatkossa tuhansien ei tarvitsisi lukea valintakokeisiin turhaan" (HS 22.4.2022)
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008768220.html> (Viitattu 1.3.2023)

2.12.2021 " Yo-kirjoitukset muuttuivat taktikoinniksi" (HS.fi 2.12.2021)
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008407079.html> (Viitattu 29.10.2022)

16.11.2021 "Yliopistojen pääsykokeet uudistuvat: kokeista kaavaillaan sähköisiä ja niiden määrää vähennetään merkittävästi" (HS.fi 16.11.2021)
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008408820.html> (Viitattu 30.3.2023)

4.11.2021 " Vain kymppi riittää" (HS.fi 4.11.2021)
<https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000008326630.html> (Viitattu 1.4.2023)

20.10.2021 "Kiertotietä lääkikseen" (HS.fi 20.10.2021)
<https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000008284141.html> (Viitattu 29.10.2022)

17.6.2021 "Yhä useampi nuori jatkaa lukio-opintoja neljännelle vuodelle Tampereella - Lukion rehtori: "Voisi sanoa, että uusijoiden määrä koulullamme on räjähtänyt käsiin" (HS.17.6.2021) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008063288.html> (Viitattu 1.4.2023)

17.2.2021 "Todistusvalinta näyttää lisänneen nuorten määrää korkeakouluissa"
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007808812.html> (Viitattu 1.4.2023)

22.1.2021 "Yllätys Suomen korkea-koulujen pääsy-kokeissa: "Naisistuminen" pysähtyi, miehille aukeni entistä enemmän paikkoja" (HS.fi 22.1.2021)
<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007756571.html> (Viitattu 29.10.2022)

7.7.2020 "Todistusvalinnan tuntuva lisäys suivaannutti korkeakouluihin pyrkijöitä syystäkin" (HS.fi 7.7.2020) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006564370.html> (Viitattu 1.4.2023)

28.5.2020 "Yli 20 000 sai opiskelupaikan ilman pääsykoetta, kilpailluimmille aloille vaadittiin rivi laudatureja – "Lähtökohtaisesti tosi hyvä konsepti", oikeustieteelliseen päässyt Joel Rantanen sanoo" (HS.28.5.2020) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006522470.html> (Viitattu 30.3.2023)

16.3.2020 "Korkeakoulujen päähaku alkaa – enemmistö opiskelijoista valitaan nyt todistusten perusteella" (HS.fi 16.3.2020) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006440657.html> (Viitattu 1.4.2023)

9.3.2020 "Viisi ällää kirjoittanut Benjamin Bergan päätti lääkkikseen – tänä vuonna todistusvalinta olisi luultavasti tuonut opiskelupaikan" (HS 9.3.2020) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006432471.html>

2.3.2020 "Korkeakouluhaun uudistus ei vähentänyt valmennuskurssien suosiota, vaikka piti – HS selvitti kurssien hinnat" (HS.fi 2.3.2020) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006424792.html> (Viitattu 1.4.2023)

9.2.2020 "Toukokuussa suuri osa uusista opiskelijoista voi lopettaa lukemisen pääsykokeisiin juuri ennen h-hetkeä – puolet saa opiskelupaikan ylioppilastodistuksella" (HS.fi 9.2.2020) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006401403.html> (Viitattu 30.3.2023)

21.1.2020 " Valintauudistus laajenee: Lääkäriopintoihinkin voi tänä keväänä päästä pelkän todistuksen perusteella" (HS.fi 21.1.2020) <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006378738.html> (Viitattu 30.3.2023)

13.1.2020 " Moni nuori hakee pitkään itselle sopivaa koulutusala, vaikka päättäjät patistelevat valmistumaan nopeasti" (HS.fi 13.1.2020)
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006370094.html> (Viitattu 1.4.2023)

30.10.2019 "Helsingin yliopisto siirtää pääosan valintakokeista Messukeskukseen" (HS.fi 30.10.2019) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006289657.html> (Viitattu 1.4.2023)

29.10.2019 "Ammattikorkeakoulujen valintakoe uudistui: Päättäminen jäi historiaan ja samalla läppärikokeella voi nyt hakea insinööriksi ja hoitajaksi" (HS.fi 29.10.2019) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006289554.html> (Viitattu 1.4.2023)

21.8.2019 "Olisi viisasta siirtää väistämätön kilpailu lukiosta kohti työelämää" (HS.fi 21.8.2019) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006210417.html> (Viitattu 1.3.2023)

24.7.2019 "Korkeakoulujen valintauudistus on herättänyt hämmennystä viestinnän ja aikataulutuksen epäselvyyden takia" (HS.fi 24.7.2019) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006183548.html> (Viitattu 29.10.2022)

1.5.2019 "Lukiolaisten uupumus on syytä ottaa vakavasti" (HS.fi 1.5.2019) <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006089365.html> (Viitattu 1.4.2023)

29.4.2019 "HS selvitti: Osa lukiolaisista on niin stressaantuneita, että heitä ahdistaa ja itkettää joka päivä" (HS.fi 29.4.2019) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006087089.html> (Viitattu 1.4.2023)

6.6.2018 "Yliopistojen todistusvalinnan kriteerit on päätetty – esimerkiksi kasvatustieteistä haaveilevan kannattaa keskittyä äidinkieleen, matematiikkaan

ja fysiikkaan” (HS.fi 6.6.2018) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005708487.html> (Viitattu 30.10.2022)

14.5.2018 ”Pääsykokeet muuttuivat, mutta uudistus on jäänyt tavoitteistaan – ”Kuukaudessa kirjat on opittava käytännössä ulkoa”, uskoo 19-vuotias Ella Koskenkari” (HS.fi 14.5.2018) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005679006.html> (Viitattu 29.10.2022)

26.1.2018 ” Korkeakoulujen valintakokeet kevenevät tänä keväänä – Todistusvalinta korkeakouluihin laajenee vähitellen” (HS.fi 26.1.2018) <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005539727.html> (Viitattu 1.3.2023)

16.1.2018 ”Stressiä, uupumusta ja kyynisyyttä kokee jopa puolet lukiolaisista – Professori: Jaksaminen on otettava vakavasti uudistusten keskellä” (HS.fi 16.1.2018) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005526008.html> (Viitattu 30.3.2023)

13.12.2017 ” Suoraan lukiosta opiskelemaan jatkaa yhä harvempi suomalaisnuori – naisista jopa 74 prosenttia tekee jotain muuta ylioppilaaksi valmistuttuaan” (HS.fi 13.12.2017) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005488761.html> (Viitattu 30.3.2023)

14.11.2017 ”Oppiaineiden ”ranking-työkalu” voi rapauttaa lukion yleissivistävyyden, kirjoitti tutkija Facebookissa – Päivitystä jaettiin yli tuhat kertaa: ”Lukioissa on tästä laajalle levinnyttä hämmästyttä” (HS.fi 14.11.2017) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005449177.html> (Viitattu 1.4.2023)

14.11.2017a ”Opiskelupaikoista taistellaan kohta ylioppilastodistuksella, ja nyt eri lukioaineille suunnitellaan ”rankingia” – pitkällä matematiikalla saisi parhaat pisteet” (HS.fi 14.11.2017) <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005448363.html> (Viitattu 1.4.2023)

3.11.2017 "Avoimesta yliopistosta halutaan tehdä valtaväylä tutkinto-opiskelijaksi - "Suosiiko todistusvalinta liikaa tyttöjä ja jääkö ulkopuolelle niitä, jotka ovat erinomaisia tietyllä alalla?" (HS.fi 3.11.2017)

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005434681.html> (Viitattu 1.4.2023)

27.9.2017 "Valtaavatko Helsingin eliittilukioiden nuoret yliopistot? HS kysyi, keitä olisivat pääsykoeuudistuksen voittajat ja häviäjät" (HS.fi 27.9.2017)

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005384221.html> (Viitattu 1.4.2023)

19.8.2017 " Professori: Pääsykoeuudistus voi kasvattaa korkeakoulujen naisvaltaisuutta, mutta se ei ole uudistuksen ongelmista suurin - "Nuoret voivat huonosti ja kokevat paineita jo nuoresta pitäen" (HS.fi 19.8.2017)

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005331803.html> (Viitattu 1.3.2023)

16.8.2017 "Professori tyrmää pääsykoe-uudistuksen: "Käytännössä oikeus-tieteelliseen pääsisi vain laudaturin papereilla" - Lukiolaisten mielestä uudistuksen lähtökohta on oikea" (HS.fi 16.8.2017)

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005328543.html> (Viitattu 22.10.2022)

16.8.2017a "Ministeriö vaatii korkeakouluja luopumaan työläistä pääsykokeista jo ensi keväänä - näin muutos vaikuttaa korkeakouluun pyrkiviin lukiolaisiin ja välivuotta viettäviin" (HS.fi 16.8.2017)

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005327337.html> (Viitattu 2.3.2023)